

Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituksukset

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PL 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000
www.thl.fi

Ohjaus 11/2013

Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Taitto: Raili Silius

ISBN 978-952-245-926-8 (painettu)

ISBN 978-952-245-924-4 (verkkojulkaisu)

ISSN 2323-4172 (verkkojulkaisu)

[http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-245-924-4](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-924-4)

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
Tampere 2013

Saatteeksi

Turvakotipalvelut ovat osa väkivaltatyötä, jonka tarkoituksena on ehkäistä lähisuhde- ja perheväkivaltaa ja korjata sen aiheuttamia vaurioita. Eri puolilla Suomea toimivat turvakodit ovat erilaisia kooltaan, toimintamuodoiltaan ja osittain työmenetelmiltään. Turvakotitoiminnan yhtenäistämiseksi Ensi- ja turvakotien liitto on luonut laatukriteerit omien jäsenjärjestöjensä väkivaltatyölle ja turvakotipalveluille (Ensi- ja turvakotien liitto 2008). Väkivaltatyön laatukriteerejä käytettiin tukena turvakotipalvelujen laatusuosituksia tehtäessä. Tämä ohjeistus on ensimmäinen turvakotipalvelujen kansallinen laatusuositus.

Turvakotipalvelujen laatusuositukset kuvaavat toiminnan olennaisia ominaisuuksia, joissa asiakaslähtöisyys on johtava periaate. Laatusuosituksissa määritellään turvakotipalvelujen sisältö sekä asiakastyöskentelyn tavoitteet ja laatukriteerit. Rakennekriteerit kuvaavat hyvän laadun edellytyksiä kuten henkilöstön määrää ja koulutustasoa sekä tiloja.

Turvakotipalvelujen laatusuositukset on suunnattu palvelujen käyttäjille, tuottajille, rahoittajille ja palvelujen valvojille.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen välisessä tulossopimuksessa vuosille 2012–2015 asetettiin tehtäväksi laatia turvakotien kansalliset laatusuositukset, joilla ohjataan kuntia järjestämään palvelut. Suositusten teko on kirjattu myös Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen toimintaohjelmaan 2012–2015. Laatusuositukset ovat ajankohtaiset, jotta pystyisimme vastaamaan kattavammin ja tehokkaammin lähisuhde- ja perheväkivallan uhrien tarpeisiin. Valtioneuvoston hyväksymässä sisäisen turvallisuuden ohjelmassa yhtenä tavoitteena on valtakunnallistaa turvakotitoiminta vuoteen 2015 mennessä. Suomi allekirjoitti vuonna 2011 Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence). Yleissopimus velvoittaa allekirjoittaneita valtioita järjestämään lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille tarvittavat turvakotipalvelut.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen pääjohtaja Pekka Puska asetti väkivaltatyön ja turvakotien laatusuosituksen työryhmän, johon nimettiin puheenjohtajaksi Helena Ewalds sekä työryhmän jäsenet: Aino Arponen, Heidi Manns-Haatanen, Kristiina Ruuskanen, Sari Laaksonen, Kristina Huopalainen, Miialiila Virtanen ja Tuija Tuormaa.

Turvakotipalvelujen laatusuosituksia valmisteltaessa järjestettiin yhteistyössä Aluehallintoviraston kanssa kuulemistilaisuuksia, joissa kerättiin turvakotipalvelujen tuottajien, rahoittajien ja valvojien näkemyksiä suosituksista. Kuulemistilaisuudet järjestettiin Tampereella, Helsingissä, Mikkelissä, Oulussa ja Rovaniemellä. Tilaisuuksissa käydyt keskustelut ovat vaikuttaneet laatusuositusten sisältöön.

Helsingissä kesäkuussa 2013.

Työryhmän jäsenet:

Helena Ewalds

työryhmän puheenjohtaja, kehittämisspällikkö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Aino Arponen

ylitarkastaja, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Heidi Manns-Haatanen

hallitussihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö (STM)

Kristiina Ruuskanen

tarkastaja, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)

Sari Laaksonen

kehitysjohtaja, Ensi- ja turvakotien liitto

Kristina Huopalainen,

Porvoon turvakodin ja Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystyksen esimies, Porvoon kaupunki

Miialiila Virtanen

työryhmän sihteeri 2013, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Tuija Tuormaa

työryhmän sihteeri 2012, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Sisällys

Saatteeksi	3
Tiivistelmä	7
Johdanto	9
Laatusuositusten tarkoitus ja kohderyhmä.	10
Lähisuhde- ja perheväkivalta ilmiönä.	11
Turvakotipalvelut osana lähisuhde- ja perheväkivallan vastaista työtä.	12
Lähisuhde- ja perheväkivallan vastainen työ	12
Mihin turvakotipalveluja tarvitaan	13
Turvakotipalvelut	15
Tavoite.	15
Kenelle	16
Erityistarpeet	16
Lapset	16
Turvakotipalvelujen järjestämisvastuu	17
Turvakotipalvelujen asiakasmaksut	18
Asiakastyöskentely turvakodissa.	19
Työskentelyn periaatteet.	19
Turvakotiasiakkuus prosessina	20
Työkentely väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneen aikuisen kanssa.	21
Lapsen kanssa työskentely	22
Tekijän kanssa työskentely	24
Työskentelyprosessin turvallisuus	24
Riittävien resurssien turvaaminen turvakodissa.	25
Henkilöstömäärän mitoitus.	25
Henkilöstön kelpoisuusvaatimukset ja osaaminen	25
Turvakodin toimitiloilta vaadittavat ominaisuudet.	26
Asiakastyön dokumentointi	28
Asiakastietojen kirjaaminen	28
Asiakastietojen säilytys ja luovuttaminen	28
Toiminnan arviointi ja kehittäminen	30

Yhteistyö	30
Yhteistyön johtaminen	30
Yhteistyön keskiössä uhrin turvallisuus	31
Turvakotipalvelujen kehittämistarpeet	31
Lähisuhde- ja perheväkivallan erityisosaamisen keskittymät	31
Harvaanasuttujen alueiden turvakotipalvelut	32
Salainen turvakoti	32
Turvakotipalvelut kaikenikäisille	33
Oikeudellisen tuen tarjoaminen	33
 Lähteet	 34
Lisälukemisto	36
 Liitteet	
Liite 1 Prosessikuvaukset	37
Liite 2 Turvasuunnitelma	44
Liite 3 Suosituksia turvallisuussuunnitelman sisällöiksi (Ensi- ja turva- kotien liitto ry: Väkivaltatyön laatukriteerit 2008)	46
Liite 4 Kuulemistilaisuudet ja niihin osallistuneet	47

Tiivistelmä

Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Ohjaus 11/2013. 49 sivua. Helsinki 2013.

ISBN 978-952-245-926-8(painettu); ISBN 978-952-245-924-4 (verkkojulkaisu)

Suomalaisen turvakotijärjestelmän juuret ovat järjestöjen perustamassa ensikotitoiminnassa ja siten vahvassa kytkennässä lastensuojeluun. Tällä hetkellä suurin osa turvakodeista toimii yhä yhdistyspohjalta. Vain viisi turvakotia toimii kuntien ylläpitämänä. Eri puolilla Suomea toimivat turvakodit ovat erilaisia kooltaan, toimintamuodoiltaan ja osittain työmenetelmiltään. Turvakotipalvelut eivät nykyisellään vastaa riittävästi alueelliseen tarpeeseen. Turvakotipalvelujen määrää on tarpeen lisätä sekä palvelujen sisältöä yhdenmukaistaa ja kehittää. Turvakotipalvelujen kansallisten laatusuositusten tavoite on ohjata kuntia turvakotipalvelujen järjestämisessä, palvelujen kehittämisessä ja uuden toiminnan suunnittelussa.

Turvakotipalvelujen järjestämistä ei ole säädetty erityisesti missään lainsäädännössä. Sosiaalihuollon ympärivuorokautisia palveluja koskevan lainsäädännön soveltaminen turvakotipalveluihin on haastavaa, sillä asiakkaan oleskelu turvakodissa on lyhytaikaista ja turvakoti palvelee samaan aikaan erilaisia asiakasryhmiä. Tämän vuoksi on tarpeellista määritellä turvakodeille laatusuositukset, jotka tulee täyttää riippumatta erilaisista toimintaympäristöistä ja asiakasryhmistä.

Turvakotipalvelujen laatusuositukset kuvaavat toiminnan olennaisia ominaisuuksia, joissa asiakaslähtöisyys on johtava periaate. Laatusuosituksissa määritellään turvakotipalvelujen sisältö, kuvataan asiakastyön prosessi sekä määritellään asiakastyöskentelyn tavoitteet ja laatukriteerit. Rakennekriteerit kuvaavat hyvän laadun edellytyksiä kuten henkilöstön määrää ja koulutustasoa sekä tiloja.

Turvakotipalvelujen tavoitteena on uhrin turvallisuuden takaaminen, väkivalta-kierteen katkaiseminen ja sen aiheuttamien kriisien ja muiden ongelmien hoitaminen. Euroopan Neuvoston yleissopimus naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi määrittelee turvakotipalvelut seuraavasti: *turvakodit tarjoavat välitöntä kriisiapua, ympärivuorokautista turvattua asumista sekä psykososiaalista tukea, neuvontaa ja ohjausta. Tilapäismajoitus tai muut yleiset majoituspaikat eivät riitä, sillä ne eivät tarjoa tarvittavaa psykososiaalista tukea. Turvakoteja tulee olla riittävästi tarpeeseen nähden, kuitenkin niin, että turvakotipaikkojen määrä vastaa tosiasiallista tarvetta. Suosituksena on, että kaikille alueille perustettavissa turvakodeissa on yksi turvakodin perhepaikka 10 000 asukasta kohti.*

Turvakotipalveluja tulee kehittää siten, että välitön kriisiapu, ympärivuorokautinen turvattu asuminen sekä psykososiaalinen tuki, neuvonta ja ohjaus toteutuvat kaikkien lähisuhde- ja perheväkivallan uhrien kohdalla asuinpaikasta riippumatta. Turvakotipalvelujen tulee olla kaikkien asiakasryhmien saavutettavissa. Yksintulevien

aikuisten ja ikääntyvien pääsyä turvakotipalvelujen piiriin tulee helpottaa. Kokonaisvaltaisen tuen tarjoamiseksi väkivaltatyön erityisosaamista tulee keskittää turvakotipalvelujen yhteyteen. Turvakotipalvelujen rahoituspohjan vakauttaminen on tärkein turvakotipalveluja koskeva kehittämistarve. Selkeä rahoitus mahdollistaa turvakotipalvelujen olemassaolon jatkuvuuden ja kehittämisen sellaisiksi, että ne täyttävät tehtävänsä eli tarjoavat tukea kaikille lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille.

Avainsanat: turvakotipalvelut, laatusuositukset, lähisuhde- ja perheväkivalta, lähisuhde- ja perheväkivallan vastainen työ.

Johdanto

Suomalaisen turvakotijärjestelmän juuret ovat järjestöjen perustamassa ensikotitoiminnassa ja siten vahvassa kytkennässä lastensuojeluun. Ensimmäiset turvakodit perustettiin kokeiluluontoisesti vuonna 1979 Helsinkiin, Ouluun, Turkuun ja Kotkaan. Suurin osa turvakodeista toimii yhä yhdistyspohjalta. Tällä hetkellä vain viisi turvakotia toimii kuntien ylläpitämänä. Eri puolilla Suomea toimivat turvakodit ovat erilaisia kooltaan, toimintamuodoiltaan ja osittain työmenetelmiltään.

Turvakotipalvelujen toimintaa rahoitetaan pääsääntöisesti joko asiakaskohtaisilla maksusitoumuksilla tai ostopalvelusopimuksilla. Kun turvakodin ylläpitäjän rahoitus pohjautuu suurilta osin yksittäisiin maksusitoumuksiin, rahoitus on jatkuvasti epävarmalla pohjalla. Turvakotipalvelut eivät nykyisellään vastaa riittävästi alueelliseen tarpeeseen. Palvelujen määrä on jopa vähentynyt epävarman rahoituksen takia. Tämä tarkoittaa, että palvelun rahoitus pohja on tarpeen vakauttaa, palvelujen sisältöä yhdenmukaistaa ja kehittää sekä turvakotipalvelujen määrää lisätä.

Koska turvakotitoiminta on Suomessa perinteisesti ollut vahvasti kytköksissä lastensuojeluun, ovat turvakotipalvelut olleet suunnattuja ensisijaisesti lapsiperheille. Turvakotipalvelut on kuitenkin tarkoitettu kaikille lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille. Palvelun tulee olla avoin kaikenikäisille ja erilaisissa elämäntilanteissa oleville uhreille, niin naisille kuin miehillekin. Turvakotipalveluissa tulee ottaa huomioon asiakkaiden terveyteen, kulttuuristaan tai elämäntilanteeseen liittyvät erityistarpeet. Tämä vaatii usein erityishuomion kiinnittämistä asumisjärjestelyihin, lisäresursseja ja yhteistyön tiivistämistä muiden palvelujen kanssa. Lapset tulee huomioida turvakodin asiakkaina ja tarjota heille yksilöllistä tukea väkivallan aiheuttamasta kriisistä selviämiseksi. Lapsityö vaatii turvakotipalveluilta erityisosaamista.

Tässä ohjeistuksessa keskitytään määrittelemään laatusuositukset ympärivuorokautisille turvakotipalveluille. Ne sisältävät ympärivuorokautisen turvatun asumisen sekä henkilökunnan ympärivuorokautisen läsnäolon. Ympärivuorokautisen turvakotipalvelun asiakkaat tarvitsevat usein intensiivistä psykososiaalista tukea, neuvontaa ja ohjausta.

Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset on tehty tueksi olemassa olevien palvelujen laadun kehittämiseen ja uusien palvelujen luomiseen. Laatusuositusten tarkoituksena on kannustaa uusien ratkaisujen kehittämiseen ja antaa pohja uusien turvakotipalvelujen muotojen luomiselle.

Laatusuositusten tarkoitus ja kohderyhmä

Turvakotipalvelujen kansallisten laatusuositusten tavoite on ohjata kuntia turvakotipalvelujen järjestämisessä, palvelujen kehittämisessä ja uuden toiminnan suunnittelussa. Laatusuosituksen myötä alalle luodaan lisäksi yhteistä ymmärrystä, kieltä ja käsitteistöä väkivaltatyöstä. Tämä edistää eri palvelumuotojen yhteistyötä ja väkivaltatyön kehittämistä sekä lasten että aikuisten kanssa tehtävässä työssä.

Turvakotipalvelujen järjestämistä ei ole säädetty erityisesti missään lainsäädännössä. Sosiaalihuollon ympärivuorokautisia palveluja koskevan lainsäädännön soveltaminen turvakotipalveluihin on haastavaa, sillä asiakkaan oleskelu turvakodissa on lyhytaikaista ja turvakoti palvelee samaan aikaan erilaisia asiakasryhmiä. Lastensuojelulaisissa (59 §) turvakodit on rinnastettu lastensuojelulaitoksiin. Koska lapsen asuminen turvakodissa on lyhytaikaista ja lapsi on turvakodissa aina toisen vanhempansa kanssa, ei lastensuojelulaitoksiin kohdistettuja vaatimuksia ole kaikilta osin perusteltua soveltaa turvakoteihin kuten myös säädöksessä todetaan. (Lastensuojelulaki 417/2007, 59 §.) Turvakodin asiakkaat ovat samanaikaisesti sekä perheitä että yksin tulevia aikuisia, joilla kaikilla voi olla lähisuhde- ja perheväkivaltaan liittyvän palvelutarpeen lisäksi muita, toisistaan hyvinkin paljon poikkeavia palvelutarpeita. Ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja koskeva lainsäädäntö on asiakasryhmittäin eriytettyä eikä näin ollen tarjoa tukevaa ohjausta ympärivuorokautiselle turvakotipalvelulle. Tämän vuoksi on tarpeellista määritellä turvakodeille laatusuositukset, jotka tulee täyttää riippumatta erilaisista toimintaympäristöistä ja asiakasryhmistä.

Turvakotipalvelujen laatusuositukset on suunnattu palvelujen käyttäjille, tuottajille, rahoittajille ja palvelujen valvojille. Laatusuositukset kuvaavat toiminnan laatua eri näkökulmista ja ulottuvuuksista. Prosessin laatu kertoo siitä, mitä asiakasprosessiin kuuluu: se kuvaa perustehtävän tarkoituksen sekä toteuttamisen eri vaiheet ja niiden sisällön. Rakenteen laatu viittaa niihin puitteisiin, joissa asiakasprosessia tehdään. Siihen kuuluu sekä konkreettinen toimintaympäristö (kuten sijainti ja tilat) että toiminnan resurssit (mm. henkilöstön määrä ja koulutus). Tuloksen laatu kuvaa sitä, onko toiminnassa saavutettu asetetut tavoitteet. Laadun määrittely on tärkeää asiakkaille, työntekijöille ja palvelujen järjestäjille, jokaiselle omasta näkökulmastaan. Myös lupa- ja valvontaviranomaiset hyödyntävät suosituksia sosiaalihuollon lupa-, valvonta- ja ohjaustoiminnassaan. (Holma 2009.)

Taulukko 1. Proessin, rakenteen ja tuloksen laadun merkitys eri toimijoiden näkökulmista (Holma, T. 2009 mukailen)

	Proessin laatu	Rakenteen laatu	Tuloksen laatu
Asiakas	Ystävällinen ja arvostava kohtaaminen, riittävä tiedon ja avun saanti, osallisuus	Palvelun saavutettavuus, osaava henkilöstö, turvalliset ja toimivat tilat	Tyytyväisyys palveluun, elämäntilanteen kohe- neminen
Työntekijä	Määritelty perustehtävä, selkeät toimintatavat, toimiva yhteistyö	Riittävät tilat, välineet ja henkilöstöresurssit työn tekemiseen	Asiakkaan tilanteen selkiytyminen, yksikölle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen
Palvelun järjestäjä	Palveluketjun toimivuus, säädösten ja ohjeiden noudattaminen	Taloudellisten, toiminnallisten ja henkilöstöresurssien varmistaminen	Voimavarojen mielekäs käyttö, kustannus/hyötysuhde

Lähisuhde- ja perheväkivalta ilmiönä

Lähisuhde- ja perheväkivallasta puhutaan, kun henkilö on väkivaltainen nykyistä tai entistä kumppaniaan, lastaan, lähisukulaistaan tai muuta läheistään kohtaan. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevassa Euroopan neuvoston yleissopimuksessa

*naisiin kohdistuva väkivalta tarkoittaa naisiin kohdistuvaa ihmisoi-
keusloukkausta ja yhtä syrjinnän muotoa, ja se käsittää kaikki sel-
laiset sukupuoleen perustuvat väkivallanteot, jotka aiheuttavat tai
voivat aiheuttaa naiselle ruumiillista, seksuaalista, henkistä tai ta-
loudellista haittaa tai kärsimystä, mukaan lukien tällaisilla teoil-
la uhkaaminen, pakottaminen tai mielivaltaisen vapaudenriisto jo-
ko julkisessa tai yksityiselämässä. Perheväkivalta tarkoittaa kaikkia
perheen tai kodin sisäisiä tai toistensa entisten tai nykyisten puoli-
soiden tai kumppanien välisiä ruumiillisen, seksuaalisen, henkisen
tai taloudellisen väkivallan tekoja riippumatta siitä, asuuko väki-
vallantekijä tai onko hän asunut samassa asunnossa uhrin kanssa.
(Council of Europe 2011.)*

Lähisuhde- ja perheväkivalta on usein toistuvaa ja pahenevaa. Väkivalta ilmenee läm-
mön, rakkauden ja välittämisen ja toisaalta uhkailun, solvaamisen, fyysisen pahoin-
pitelyn ja mahdollisesti seksuaalisen väkivallan jaksottaisena vaihteluna. Pitkään vä-
kivaltaa kokenut muuttuu alistaiseksi, kontrolloitavaksi ja hallittavaksi. Väkivalta

aiheuttaa lamaantumista, riippuvuutta väkivallan tekijästä sekä omista tarpeista ja intresseistä luopumista.

Väkivallan toimintakykyä alentavan vaikutuksen vuoksi uhri ei yleensä itse kykene tai halua puhua asiasta kenenkään kanssa tai saattaa asiaa viranomaisien tietoon. Ensimmäisen väkivaltakokemuksen jälkeen voi kulua vuosiakin, ennen kuin uhri hahtuu muutoksen tarpeeseen, mahdollisesti hakee apua ja selviytyy väkivallasta.

Lähisuhde- ja perheväkivaltaan liittyy paljon häpeän ja syyllisyyden tunteita, jonka takia väkivaltaa salaillaan ja peitellään. Irrottautuakseen väkivaltaisesta suhteesta uhri tarvitsee tukea tilanteensa hahmottamiseen ja uuden, väkivallattoman elämän järjestämiseen.

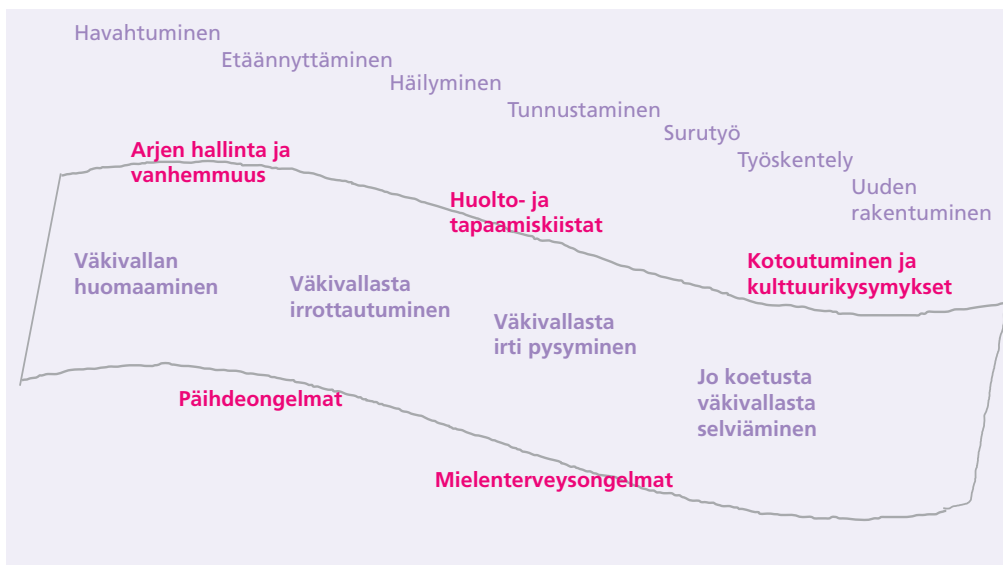
Turvakotipalvelut osana lähisuhde- ja perheväkivallan vastaista työtä

Tässä suosituksessa keskitytään määrittelemään laatusuositukset ympärivuorokautisille turvakotipalveluille. Turvakotipalvelut ovat osa väkivaltatyötä, jonka tarkoituksena on ehkäistä lähisuhde- ja perheväkivaltaa ja korjata sen aiheuttamia vaurioita. Väkivaltaa kokeneen selviytymisprosessi on monivaiheinen avun tarpeeseen havahdumisesta uuden elämän rakentumiseen (kuviot 1). Usein väkivaltaiseen elämäntilanteeseen voi liittyä myös muita ongelmia, joiden ratkaisussa vaaditaan monen toimijan asiantuntijuutta ja yhteistoimintaa. Tästä syystä turvakotipalvelujen tulee toimia tiiviissä yhteistyössä muiden väkivaltatyötä tekevien tahojen kanssa. Turvakotipalvelujen toimivuus perustuu hyvään palveluohjaukseen, mikä edellyttää koko palveluketjun toimivuutta sekä väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa että jälkihoidossa ja avopalveluissa.

Lähisuhde- ja perheväkivallan vastainen työ

Lähisuhde- ja perheväkivallan vastainen työ sisältää ennaltaehkäisevää työtä, akuuttia kriisiapua, kokonaisvaltaista tukea ja pitkäkestoista apua. Turvakotipalvelujen asiakkaiksi tullaan kriisin eri vaiheissa. Apua tulee tarjota asiakkaille joustavasti heidän tarpeidensa mukaan. Avun tarpeen intensiteetti vaihtelee ympärivuorokautisen tuen ja turvatun asumisen tarpeesta tilanteeseen, jossa asiakasta voidaan auttaa tarjoten tukea, neuvontaa ja ohjausta avopalveluna.

Avopalvelut tarjoavat tarvittaessa pitkäaikaista tukea. Avopalveluissa voi saada tukea turvakodissa olon jälkeen tai jos on kokenut väkivaltaa, mutta ei tarvitse turvako-

Kuvio 1. Väkivaltatyön polku sekä asiakkaan selviytymisen haasteet ja vaiheet (Ojuri, A. 2004 Selviytymisen vaiheet ja Laaksonen, S. 2009 Väkivaltatyön polku)

tia. Avopalvelu voi olla puhelinneuvontaa, ajanvaraukseen perustuvaa keskusteluapua väkivaltatyön ammatilliselta, ohjattu vertaisryhmä tai esimerkiksi tuettua asumista. Usein väkivallan uhri tarvitsee pitkäkestoista apua traumojen käsittelemiseen.

Mihin turvakotipalveluja tarvitaan

Puuttumalla lähisuhde- ja perheväkivaltaan voidaan ehkäistä lukuisia terveyshaittoja ja sosiaalisia ongelmia sekä säästää sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannuksissa. Lähi-suhde- ja perheväkivalta aiheuttaa muun muassa mielenterveysongelmia, päihteiden väärinkäyttöä, itsetuhoista käyttäytymistä sekä rikollista, väkivaltaista tai muuta riskinottokäyttäytymistä (Krug et al. 2002). Väkivallalle altistuminen tai sen kohteeksi joutuminen lapsuudessa kasvattaa riskiä joutua väkivallan uhriksi myös myöhemmissä ihmissuhteissa. Väkivallan uhriksi joutuminen myös lisää riskiä käyttäytyä itse väkivaltaisesti tai antisosiaalisesti. (WHO Europe 2007.) Puuttumalla väkivaltaan mahdollisimman varhain voidaan katkaista väkivallan periytyminen sukupolvelta toiselle. Väkivallan seurausten hoitaminen vaatii pitkäkestoista panostamista asiakkaan tilanteeseen ja tulee siten kalliiksi kunnille ja valtiolle.

Heiskasen ja Piispan vuonna 2002 tekemän selvityksen mukaan naisiin kohdistuvasta väkivallasta arvioitujen kustannukset vuositasolla olivat 91 miljoonaa euroa. Keskikokoisessa kaupungissa tämä tarkoittaa 103 000 euron kustannuksia yhden kuukauden aikana. (Heiskanen ja Piispa 2002.) Norjassa tehdyn selvityksen mukaan lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvat yhteiskunnalliset kustannukset vuositasolla ovat 600–800 miljoonaa euroa. Suurimmat kustannukset koostuvat uhrien joutues- sa osittain tai kokonaan työelämän ulkopuolelle. Väkivaltaa ehkäisevät palvelut ja väkivallan seurauksia hoitavat palvelut maksavat 300–350 miljoonaa euroa vuositasolla. Näissä palveluissa suurimmat kustannukset muodostavat lastensuojelu- ja turvakoti- palvelut. (Justis- og beredskapsdepartementet 2013.)

Turvakotipalvelut ovat keskeinen osa lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyä. Turvakotipalveluissa sekä ehkäistään väkivaltaa, ehkäistään väkivallan uusiutumista että tarjotaan tukea jo tapahtuneesta väkivallasta selviämiseen. Ympärivuorokautiset turvakotipalvelut tekevät työtä henkilöiden kanssa, jotka ovat jo kokeneet lähisuhde- tai perheväkivaltaa tai eläneet väkivallan uhan alla. Turvakotien asiakkaat pitävät turvakotipalvelujen tarjoamaa tukea tärkeänä osana selviytymisprosessia (Ojuri 2004, ks. Lisälukemisto 5 ja 7). Pitkäaikainen kokemus ja tutkimus ympärivuorokautisista turvakotipalveluista osoittavat, että turvakoti auttaa uhria selviytymään väkivallasta näistä syistä:

- Väkivaltaa kokeneilla pelko on läsnä koko ajan. Se, että työntekijät ovat paikalla ympäri vuorokauden, on keskeistä turvallisuuden tunteen luomiseksi. Turvakoti on lisäksi paikka, johon väkivallan tekijä ei pääse edes suostuttelun tai uhkailun kautta, sillä henkilökunta vastaa puhelimeen ja avaa ovet. Riittävän pitkää turvas- sa olemisen tunnetta tarvitaan tilanteen purkamisen alkamiseksi.
- Omasta elämäntilanteesta puhuminen ja väkivallasta irrottautumisen pohtimi- nen vaativat sekä luottamusta että läsnäoloa. Luottamuksen rakentumiseen tar- vitaan aikaa ja yhdessäoloa arjen tilanteissa. Väkivaltakokemukset pirstaloivat muistikuvia tapahtumista ja vaikeuttavat kokonaiskäsityksen muodostamista omasta tilanteesta. Työntekijöiden jatkuva läsnäolo mahdollistaa asioiden käsit- telyn palasina, sitä mukaa kun ne tulevat mieleen.
- Turvakodissa on yhteinen päivärytmi aterioineen. Normaali- ja rutiinien jatkuminen auttaa kriisitilanteesta yli pääsemistä. Tämä on tärkeää sekä aikuisille että lapsille. Kriisissä oleva ei välttämättä jaksa yksin pitää yllä päivärytmiä ja huolehtia ruo- kailuista.
- Lapsi tarvitsee myös kriisiapua selvitäkseen väkivaltakokemuksistaan. Itsekin kriisissä oleva vanhempi ei aina kykene tukemaan lasta. Turvakodin työntekijät näkevät lapsen tilanteen ja osaavat auttaa ja tukea häntä arjessa. Lisäksi työnteki- jät auttavat vanhempia pitämään lapsen näkökulman esillä ratkaisuvaihtoehtoja pohtiessaan. Vanhempi tarvitsee myös tietoa ja tukea lapsen turvallisuudentun- teen uudelleen rakentumiseen.

- Turvakodissa saa vertaistukea ilman, että tarvitsee lähteä tai osallistua mihinkään. Sen huomaaminen, että ei ole tilanteessa yksin, auttaa käsittämään väkivaltaa ilmiönä ja pääsemään yli irrottautumista estävästä häpeästä ja syyllisyydestä. Toisten tukena oleminen vahvistaa myös omaa itsetuntoa ja toimijuutta.

Turvakotipalvelut

Turvakotipalvelujen kansallisissa laatusuosituksissa määritellään turvakotipalvelut Euroopan Neuvoston yleissopimuksen määritelmän mukaan seuraavasti:

turvakodit tarjoavat välitöntä kriisiapua, ympärivuorokautista turvattua asumista sekä psykososiaalista tukea, neuvontaa ja ohjausta. Tilapäismajoitus tai muut yleiset majoituspaikat eivät riitä, sillä ne eivät tarjoa tarvittavaa psykososiaalista tukea. Turvakoteja tulee olla riittävästi tarpeeseen nähden, kuitenkin niin, että turvakoti-paikkojen määrä vastaa tosiasiallista tarvetta. Suosituksena on, että kaikille alueille perustettavissa turvakodeissa on yksi turvakodin perhepaikka 10 000 asukasta kohti. (Council of Europe 2011, Explanatory Report.)

Turvakoti määritellään ympärivuorokautiseksi kriisityön asumisyksiköksi, johon lähisuhde- ja perheväkivallan uhri voi mennä ilman lähetettä. Turvakotiin voi hakeutua omasta aloitteesta tai viranomaisen ohjaamana. Turvakoti on auki vuorokauden ympäri ja siellä on aina läsnä sosiaali- ja/tai terveysalan koulutuksen saanut henkilöstö, joka on erikoistunut väkivaltatyöhön. Akuuttia kriisiapua tarvitseville tarjotaan aina paikka turvakodista.

Tavoite

Turvakotipalvelujen tavoitteena on uhrin turvallisuuden takaaminen, väkivaltakierteen katkaiseminen ja sen aiheuttamien kriisien ja muiden ongelmien hoitaminen.

Kenelle

Turvakotipalvelut on tarkoitettu kaikenikäisille lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille, niin naisille kuin miehillekin. Turvakotipalvelujen tulee olla avoimia sekä yksintuleville aikuisille että lasten kanssa tuleville aikuisille.

Erityistarpeet

Turvakotipalveluissa tulee ottaa huomioon asiakkaiden terveyden, kulttuuritaustaan tai elämäntilanteeseen liittyvät erityistarpeet. Tämä vaatii usein erityishuomion kiinnittämistä asumisjärjestelyihin, lisäresursseja ja yhteistyön tiivistämistä muiden palvelujen kanssa. Turvakodilla on päätäntävalta siitä, mihin erityistarpeisiin missäkin tilanteessa kyetään vastaamaan. Tekemällä yhteistyötä turvakotipalvelujen sisällä ja muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa varmistetaan, että jokainen apua tarvitseva saa tarvitsemaansa turvaa ja tukea.

Lapset

Lapset jotka kohtaavat perheessään väkivaltaa ovat oikeutettuja tukeen ja apuun samalla tavalla kuin väkivaltaa kokeneet aikuiset. Lasten kohtaama lähisuhde- ja perheväkivalta on joko lapsen kohdistuvaa väkivaltaa tai lapsen altistumista vanhempaan kohdistuvaan väkivaltaan. Lasten tulee saada yksilöllistä tukea selvittääkseen väkivallan aiheuttamasta kriisistä.

Lastensuojelulaki (417/2007), Yleissopimus lapsen oikeuksista (59/1991) sekä yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Council of Europe 2011) velvoittavat turvaamaan lasten tarpeet. Lastensuojelulaissa edellytetään, että lapsen tuen ja suojelun tarve otetaan huomioon aikuisille suunnatuissa palveluissa (Lastensuojelulaki 417/2007, 10 §). Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (Lastensuojelulaki 417/2007, 4§).

Turvakotipalvelujen järjestämisvastuu

Turvakotipalveluja koskevan lainsäädännön puuttumisen takia turvakotipalvelujen järjestämisvastuuta ei ole riittävän selkeästi määritelty. Epäselvän järjestämisvastuun myötä turvakotipalvelujen saatavuus on sattumanvaraista ja palveluja tarvitsevat ihmiset ovat eriarvoisessa asemassa avun saamisen suhteen. Useat kansalliset säädökset sekä kansainväliset sopimukset kuitenkin velvoittavat valtiota järjestämään turvakotipalvelut lähisuhde- ja perheväkivallan aikuis- ja lapsiuhreille.

Suomen perustuslain (731/1999, 7§) mukaan jokaisella on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perustuslain 19 § mukaan jokaisella joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Säännös edellyttää, että kunnilla on valmius vastata kiireellisen avun tarpeeseen, joka on määritelty sosiaalihuoltolain 40 a §:ssä (Sosiaalihuoltolaki 710/1982). Turvakotipalvelut pyrkivät vastaamaan näihin oikeuksiin tarjoamalla turvaa ja tukea henkilöille, joilla väkivallan seurauksena perustuslain turvaamat oikeudet ovat uhattuna.

Euroopan Neuvoston vuonna 2011 allekirjoittama jäsenmaita oikeudellisesti sitova yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi velvoittaa järjestämään turvakotipalvelut niin, että ne täyttävät tehtävänsä, eli suojelevat, auttavat ja tukevat lähisuhde- ja perheväkivaltaa kokeneita aikuisia ja lapsia.

Yleissopimus lapsen oikeuksista (59/1991) edellyttää, että lapsia on suojeltava väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä (artikla 19) sekä seksuaaliselta hyväksikäytöltä (artikla 34). Lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu (artikla 3) ja väärinkäytösten uhriksi joutunutta lasta on autettava toipumaan ja hänen sopeutumistaan yhteiskuntaan on edistettävä (artikla 39).

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi vuonna 2008 suositukset kunnan sosiaali- ja terveystoimen johdolle turvakotipalvelujen järjestämisestä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008). Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä turvakotipalvelujen tilanteesta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010a) suositellaan, että tulevassa sosiaalihuoltolaissa turvakotipalvelut määriteltäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalveluksi joiden järjestämisvastuu olisi kunnalla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain (733/1992) mukaan kunnilla on päätösvalta sosiaalihuollon lainsäädännössä turvattujen palvelujen järjestämisestä. Nykyisessäkin sosiaalihuoltolaissa (710/1982) kunnan on huolehdittava sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalvelujen järjestämisestä asukkailla. Kunnilla on siis vastuu palvelujen saatavuudesta ja laadun turvaamisesta.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa vuonna 2011 on asetettu tavoitteeksi turvakotipaikkojen lisääminen ja niiden alueellisesti tasaisempi jakautuminen. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan hallituksen esityksestä edus-

kunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2013 (TyVL 16/2012 vp) pitänyt tärkeänä, että palveluista ja niiden järjestämisestä sekä rahoittamisesta säädetään lailla.

Lähisuhde- ja perheväkivallan uhrien palveluista on tarkoitus säätää sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Uudistamistyöryhmän loppuraportissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012) todetaan, että lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen liittyvää erityissääntelyä ei ole voimassa olevassa sosiaalihuollon lainsäädännössä, vaan tarvetta on lähestytty yleislainsäädännön tai erityiskysymyksiin tarkoitettun, mm. lastensuojelusääntelyn, kautta. Mikäli yleislain nojalla ei voida järjestää asiakkaan tuen tarpeeseen soveltuvia, riittäviä tai asiakkaan edun mukaisia palveluja kuten turvakotipalveluja, palvelut tulee järjestää erityislain nojalla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen (sote-uudistus) yhteydessä turvakotipalvelujen järjestämistä vastuu tulee antaa muodostetuille sote-alueille. Sote-alueet tulevat olemaan järjestämistä vastuussa laajan perus- ja erityistason palveluista. (Koordinaatioryhmän linjaus 2013.)

Turvakotipalvelujen asiakasmaksut

Kunnalla on aina velvollisuus vastata asukkaidensa väkivaltaan liittyvään tuen tarpeeseen ja tarvittaessa huolehtia turvakotijakson kuluista. Kunnallisista sosiaali- ja terveyspalveluista voidaan periä maksu käyttäjän maksukyvyn mukaan. Kunta voi myös päättää pienemmästä maksusta tai jättää maksun kokonaan perimättä muun muassa siksi, että maksun periminen vaarantaa henkilön toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteutumista. Kunnan tulee huomioida, etteivät perittävät maksut saa aiheuttaa asiakkaalle kohtuutonta raskautta. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992; 1§, 2§, 11§ ja Lastensuojelulaki 417/2007; 19§.)

Turvakotipalveluissa on otettava huomioon asiakkaan toimeentulon vaarantuminen väkivallan seurauksena tai hänen mahdollinen taloudellinen riippuvuutensa väkivallan tekijästä. Turvakotipalvelujen suositellaan olevan asiakkaalle maksuttomia silloin, kun edellä mainitut syyt voivat vaikeuttaa entisestään asiakkaan hakeutumista turvakotiin. Turvakotipalveluihin pääsyn ja niiden käytön esteeksi ei saa muodostua palveluista perittävä maksu eikä maksu tai sen selvittäminen saa hidastaa turvakotiin pääsyä. Maksut eivät myöskään saa muodostua esteeksi riittävän pitkäkestoiselle asiakkuudelle.

Asiakastyöskentely turvakodissa

Asiakastyöskentelyä turvakodissa ohjaa laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

Ensisijaista työskentelyssä on väkivallan kokijan ja lasten turvallisuus sekä väkivallan loppuminen. Turvallisuuden lisäämiseksi ja väkivaltakierteen katkaisemiseksi myös väkivallan tekijän avun tarve tulee huomioida.

Tekijän kanssa työskentelevä voi olla turvakodin työntekijä tai muu sovittu henkilö. Usein turvakodin asiakastyöskentely perustuu ns. integroidulle työskentelylle. Siitä puhutaan silloin, kun palveluja tarjotaan kaikille lähisuhde- ja perheväkivallan osapuolille, ja kun naisten, lasten ja miesten työntekijät tekevät sekä sukupuolisensitiivistä yksilötyötä oman asiakkaansa kanssa että suunnitelmallista yhteistyötä keskenään.

Kaikki työskentelyvaiheet tulee toteuttaa niin, että ne tukevat kaikkien osapuolten ja työntekijöiden turvallisuutta. Alla on määritelty turvakotien asiakastyölle työtä ohjaavat periaatteet. Turvakotiasiakkuuden prosessin eri vaiheita on kuvattu ja asiakastyöskentelylle on laadittu tavoitteet ja työn kriteerit.

Työskentelyn periaatteet

Turvallisuus

Väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneenkään kohdistuneena. Turvallisuus on väkivaltatyössä sekä työskentelyn edellytys että sen tavoite. Työskentelyn edellytys on ympäristö, jossa on turvallista olla ja työskennellä. Tavoitteena on rakentaa elämä ilman väkivaltaa.

Asiakkaan osallisuus

Väkivaltatyötä tehdään asiakaslähtöisesti. Asiakkaan osallisuus tarkoittaa asiakkaan oman asiantuntijuuden kuulemistä ja huomioimista työskentelyssä ja työskentelyn etenemistä asiakkaan tahdon ja/tai kyvyn mukaisesti. Asiakkaan osallisuus edellyttää aitoa vuoropuhelua sekä asiakkaan kokemusta kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta.

Luotettavuus

Luotettavuus väkivaltatyössä tarkoittaa työn läpinäkyvyyttä: asiakkaille, omassa työyhteisössä toimiville ja yhteistyökumppaneille kerrotaan avoimesti väkivaltatyön työkäytännöistä, käytettävistä työmenetelmistä ja niiden perusteluista. Luotettavuus todentuu työntekijöiden ammattitaitoisena työnä ja tietoisuutena työn laadusta ja sen ylläpitämisestä. Asiakastyössä luotettavuus näyttäytyy luottamuksellisena asiakassuhteena. Työntekijä noudattaa salassapitovelvollisuutta koskevia lakeja ja asetuksia.

Kunnioittaminen

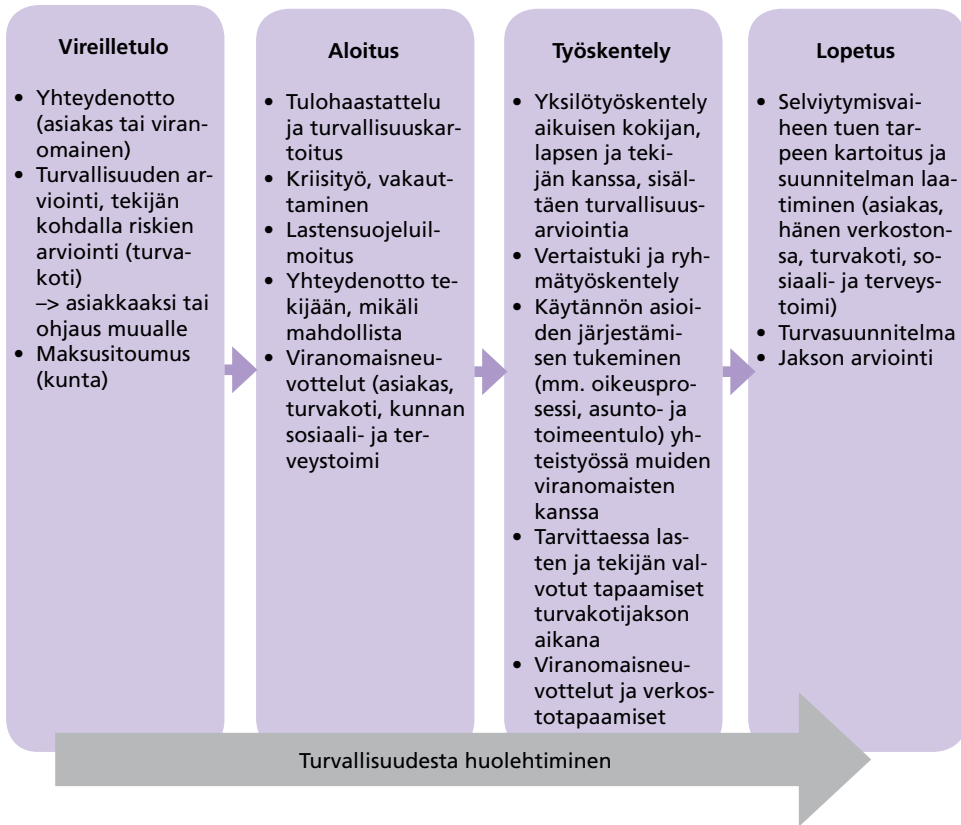
Asiakkaan kanssa työskenneltäessä otetaan huomioon hänen erityisyytensä eli hänen yksilöllinen tilanteensa, henkilöhistoriansa ja tarpeensa. Työskentelyssä toimitaan asiakkaan omista lähtökohdista ja edellytyksistä käsin. Kunnioittaminen näkyy myös toiminnassa toisten työntekijöiden ja eri yhteistyötahojen näkemysten, tietotaidon ja työpanoksen merkittävänä pitämisenä.

Toivon luominen

Pyritään luomaan uskoa ja toivoa väkivallattomaan elämään ja elämänhallintaan. Vahvistetaan voimavaroja etsimällä asioita jotka ilahduttavat ja tuovat energiaa. Näin nostetaan itseluottamusta, itsestä huolen pitämistä ja puolustuskykyä, jotka auttavat selviytymään.

Turvakotiasiakkuus prosessina

Turvakodin asiakasprosessi alkaa vireilletulosta, eli siitä, kun asiakkaan asiasta tavalla tai toisella otetaan yhteyttä turvakotiin. Työn aloitusvaihe alkaa asiakkaan saapuessa turvakotiin, ja kestää muutaman päivän. Aloituksen, varsinaisen työskentelyvaiheen ja lopetuksen rajat ovat veteen piirrettyjä viivoja – asiakkaan tilanne ja asiakkuuden kesto vaikuttavat siihen, missä tahdissa asiat etenevät ja mitä on mahdollista tehdä. (Ks. tarkemmin Prosessikuvio kuvio 2.) Turvakodissa tulee saada olla riittävän kauan, jotta väkivaltaa kokeneen normaali toimintakyky alkaa palautua ja käytännön asioita ehditään järjestää. Liitteenä on esimerkit eri vaiheiden yksityiskohtaisemmista prosessikuvauksista (Liite 1). Esimerkkejä voi käyttää pohjana turvakodeissa tehtävässä työssä.

Kuvio 2. Prosessikuvio

Työskentely väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneen aikuisen kanssa

Tavoite

Työskentelyn tavoitteena on katkaista väkivallan tai sen uhan alla eläminen, auttaa turvallisen elämän rakentamisessa sekä vahvistaa voimavaroja ja selviytymiskeinoja.

Kriteerit

1. Kriisivaiheen työssä huolehditaan väkivallan kokijan turvallisuudesta. Kunkin asiakkaan turvallisuustilanne arvioidaan ja arvion perusteella laaditaan yksilöllinen turvasuunnitelma (ks. Liite 2). Väkivallan riskiä arvioidaan koko turvakotiasiakkuuden ajan käyttäen riskinarviointilomaketta (ks. www.thl.fi/kasvunkumppanit > Etusivu > Työn tueksi > Lomakkeet > Lomakkeet lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn).

2. Työskentelyssä mahdollistetaan asiakkaan oman tilanteen läpikäyminen turvallisessa ja luottamuksellisessa asiakassuhteessa. Väkivalta tehdään näkyväksi antamalla tietoa väkivallasta ilmiönä, sen eri muodoista ja vaikutuksista ihmiseen. Kerrotaan, että väkivalta on rikos ja että vastuu väkivallasta on aina tekijällä. (Ks. Lisälukemisto 4, 6 ja 7.)
3. Väkivaltaa kokeneelle annetaan hänen oikeuksiaan koskevaa opastusta ja neuvontaa erilaisissa väkivaltaa kokeneen tilanteeseen liittyvissä oikeudellisissa kysymyksissä. Lisäksi tarjotaan tietoa ja opastusta rikosilmoituksen tekemisessä ja mahdollisessa oikeusprosessissa yhteistyössä Rikosuhripäivystyksen kanssa. (Ks. Lisälukemisto 2, 4 ja 9.)
4. Asiakkaan elämän kokonaistilanne ja tuen tarve kartoitetaan. Asiakasta tuetaan ottamaan yhteyttä sosiaali- ja terveystoimeen sekä muihin palveluihin ja viranomaisiin.
5. Työskentelyssä autetaan väkivallan kokijaa tunnistamaan väkivallan vaikutus lapsiin, lasten tuen tarpeet ja keinot vastata niihin vanhemmuutta tukemalla.
6. Kun asiakkaana on raskaana oleva nainen, tehdään ennakkollinen lastensuojeluilmoitus. (Ks. Ohjeet lisälukemisto 3.)
7. Kartoitetaan asiakkaan kanssa hänen läheisverkostoaan ja aktivoidaan se mahdollisuuksien mukaan hänelle tueksi ja voimavaraksi.
8. Turvakodin tilojen, tapojen ja päiväohjelman avulla luodaan mahdollisuuksia asiakkaiden keskinäiseen vertaistukeen. (Ks. Lisälukemisto 1.)
9. Auttamistyössä käytetään virallisia tulkkeja (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 4 § ja 5 §).
10. Maahanmuuttajataustaisille turvakodin asiakkaille, joiden oleskelulupa on väkivallan tekijästä riippuvainen, autetaan anomaan henkilökohtaista oleskelulupaa ja työlupaa.
11. Selvitetään asiakkaan kanssa kriisivaiheen jälkeisen selviytymisvaiheen työskentelyn tarve sekä yhteistyötahojen kanssa väkivallan kokijan mahdollisuudet saada tukea. Suunnitelma turvakodin jälkeen tapahtuvasta jatkotyöskentelystä kirjataan.

Lapsen kanssa työskentely

Lapsi on turvakodin asiakas ja hänellä on oikeus väkivaltakokemusten läpikäymiseen työntekijän kanssa. Lastensuojelulaisissa edellytetään, että lapsen tuen ja suojelun tarve otetaan huomioon aikuisille suunnatuissa palveluissa (Lastensuojelulaki 417/2007, 10 §). Lapsityöllä tarkoitetaan siihen erikoistuneen työntekijän työskentelyä lapsen kanssa. Lapsityössä lähtökohtana on lapsen osallisuus ja voimavarat. (Ks. Lisälukemisto 10, Elävä päiväkirja.) Väkivaltatyöskentely perustuu tiiviiseen yhteistyöhön lastensuojelun kanssa.

Tavoite

Työskentelyn tavoitteena on lapsen fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden lisääminen ja lasten omien rakentavien selviytymiskeinojen tunnistaminen ja vahvistaminen.

Kriteerit

1. Lapsen kriisitilannetta vakautetaan huolehtimalla turvallisuutta tuovasta normaalista päivärtymistä ruokailuineen ja ulkoiluineen. Koulumatkat turvataan tarvittaessa koulukyydein.
2. Lapsen työntekijä tekee arvion työskentelyn turvallisuudesta ja varmistaa, ettei työskentely lisää väkivallan riskiä lapsen elämässä. Mahdollisen riskin tilanteessa työskentelystä päätetään yhdessä kunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa.
3. Lapselle nimetään oma työntekijä, jonka kanssa lapsi voi käydä omaa tilannettaan läpi ikätasonsa mukaisesti turvallisessa ja luottamuksellisessa suhteessa. Lapsen kanssa tehdään turvasuunnitelma.
4. Kartoitetaan lapsen kanssa hänen läheisverkostoaan ja aktivoidaan se mahdollisuuksien mukaan hänelle tueksi ja voimavaraksi.
5. Auttamistyössä käytetään virallisia tulkkeja (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 4§ ja 5§).
6. Kaikista työntekijän tietoon tulevista lapsista, joiden epäillään joutuneen väkivallan kohteiksi tai muuten altistuneet väkivallan vaikutuksille, tehdään lastensuojelulain mukainen lastensuojeluilmoitus ja sovitaan lastensuojelupalaveri (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §).
7. Kaikista työntekijän tietoon tulevista lapsista, joiden epäillään joutuneen seksuaalirikoksen kohteeksi, tehdään lastensuojeluilmoituksen lisäksi rikosilmoitus.
8. Jos väkivallan uhan todetaan kohdistuvan lapseen, kunnan sosiaalityöntekijä voi päättää lapsen kiireellisen sijoittamisen kautta tapaamis- ja yhteydenoton rajoittamisesta väkivaltaa käyttävään tai uhkaavaan vanhempaan (Lastensuojelulaki 417/2007, 38 §).
9. Lapsen kanssa työskentelyn rinnalla tehdään vanhemmuustyötä ainakin toisen vanhemman kanssa: annetaan tietoa ja apua lapsen turvallisuudentunteen uudelleen rakentamiseen ja tukea pitää lapsen näkökulma esillä elämäntilanteen ratkaisuvaihtoehtoja pohdittaessa. Vanhempien kanssa pyritään työskentelemään myös silloin, kun suora työskentely lapsen kanssa ei ole mahdollista.
10. Turvakodin tilojen, tapojen ja päiväohjelman avulla luodaan mahdollisuuksia asiakkaiden keskinäiseen vertaistukeen.
11. Lasten kanssa työskentelyyn on varattu erillinen vain tähän työskentelyyn tarkoitettu tila sekä tarvittavat välineet ja materiaalit.
12. Arvioidaan lapsen mahdollinen tuen tarve turvakotityöskentelyn jälkeen.

Tekijän kanssa työskentely

Tavoite

Väkivallan tekijän kanssa työskenneltäessä tavoitteena on saattaa tekijä ottamaan vastuun tekemästään väkivallasta. Tekijällä on mahdollisuus työstää väkivaltaista käyttäytymistään turvallisesti luottamuksellisessa asiakassuhteessa. Häntä tuetaan muutosprosessin käynnistämisessä, minkä tavoitteena on oman elämän hallinnan parantaminen sekä väkivaltaisen käyttäytymisen loppuminen.

Kriteerit

1. Tekijälle nimetään oma työntekijä, joka voi olla turvakodin työntekijä, erityisesti tekijöiden kanssa työskentelevä tai muu sovittu henkilö.
2. Yhteys väkivallan tekijään pyritään ottamaan 1–3 vuorokauden kuluessa väkivallan kokijan tulosta turvakotiin. Ennen yhteydenottoa tehdään riskinarviointi ja huolehditaan siitä, ettei yhteydenotto tai sen tekemättä jättäminen vaaranna kenenkään osapuolen turvallisuutta.
3. Työskentelyssä tehdään väkivalta näkyväksi ja otetaan kielteinen kanta väkivallan käyttöön. Työskentely pohjautuu väkivaltaisesta käyttäytymisestä irti pääsemiseen ja väkivallan käytön ennalta ehkäisyyn.
4. Kriisivaiheen työssä kiinnitetään huomiota turvallisuuden tukemalla tekijää arjen ylläpidossa ja akuuttien asioiden hoitamisessa.
5. Työskentelyssä tuetaan väkivallan tekijää tunnistamaan lastensa tarpeet ja vastaamaan niihin asianmukaisesti.
6. Yksilötyöskentelyä tuetaan verkostoitumisella ja vertaistukiryhmillä.

Työskentelyprosessin turvallisuus

Tavoite

Väkivaltatyötä suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan niin, että se tukee kaikkien osapuolten ja työntekijöiden turvallisuutta työskentelyn kaikissa vaiheissa.

Kriteerit

1. Turvakodilla on toimivat käytännöt turvallisuuden ja riskien arviointiin työskentelyn aikana.
2. Turvakodista lähteville asiakkaille tehdään turvasuunnitelma, joka kirjataan asiakkaan asiakapapereihin.

3. Väkivaltatyötä tekevillä yksiköillä on sisäinen turvallisuussuunnitelma (ks. Liite 3 ja lisälukemisto 8), joka päivitetään säännöllisesti. Kaikki työntekijät perehdytetään turvallisuussuunnitelmaan.
4. Poliisiin tai vartiointiliikkeen kanssa on tehty toimiva yhteistyösopimus asiakkaiden ja työntekijöiden turvallisuuden takaamiseksi ja nopean avun saamiseksi tarvittaessa.

Riittävien resurssien turvaaminen turvakodissa

Sosiaalihuollon henkilöstön määrä ja osaaminen ovat palvelujen laadun ja vaikuttavuuden varmistamisen perusta. Henkilöstömäärään vaikuttavat yksikön paikkaluku/koko, tilat, toimintaperiaatteet, kyseessä oleva asiakasryhmä, yksikön sijainti sekä ympäristötekijät (Valvira 2012a). Henkilöstömäärän ja koulutusrakenteen arvioinnissa on aina otettava huomioon yksikön toiminnallinen kokonaisuus. Asiakkaiden tarpeet voivat myös muuttua, joten henkilöstötarvetta tulee arvioida joustavasti koko ajan (Räty 2010). Turvakotien toiminta poikkeaa monella tavalla muista sosiaalihuollon ja lastensuojelun toimintayksiköistä, mikä asettaa haasteita henkilöstömitoitukselle ja toimitiloille.

Henkilöstömäärän mitoitus

Turvakotien henkilöstömäärän mitoituksessa käytetään soveltaen ohjeena Lastensuojelun ympärivuorokautisen hoidon ja kasvatuksen valvontaohjelmaa. Tuki- ja ohjaustyötä tekevän henkilökunnan minimimääräksi on valvontaohjelmassa määritetty yksi työntekijä yhtä perhettä kohden (1:1) (Valvira 2012b). Laadun takaamiseksi henkilökuntaa tulee kuitenkin turvakodissa olla ympärivuorokautisesti vähintään 1.5 työntekijää yhtä perhettä kohden (1.5:1) siten, että henkilöstömäärä on vähintään 8. Henkilöstömäärään voi sisältyä erityistyöntekijöitä kuten sosiaalityöntekijä ja lapsiin erikoistunut työntekijä.

Henkilöstön kelpoisuusvaatimukset ja osaaminen

Palvelun laatuun vaikutetaan henkilöstöltä edellytettävillä kelpoisuusvaatimuksilla. Tarvittavan osaamisvaatimusten arvioinnin lähtökohtana ovat asiakkaiden tar-

peet (Valvira 2012a). Turvakodin työntekijöillä tulee olla sosiaali- ja terveyshuollon kelpoisuusehtojen edellyttämä koulutus (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005, Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994). Perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen kautta varmistetaan, että turvakotipalveluissa työskentelevä henkilöstö tuntee väkivallan ilmiönä ja sen vaikutukset ihmiseen. Koulutuksella varmistetaan myös, että henkilökunnalla on osaamista väkivaltaongelmien varhaiseen tunnistamiseen, avun- ja hoidontarpeen arviointiin sekä väkivaltaa kohdanneen asiakkaan korkeatasoiseen ammatilliseen avun ja tuen antamiseen.

Yksikön johtajalla (vastuuhenkilöllä) tulee olla sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Muilla työntekijöillä tulee olla korkeakoulututkinto (esimerkiksi sosionomi tai sairaanhoitaja). Lasten kanssa työskentelevällä tulee olla soveltuva korkeakoulututkinto (esimerkiksi lastentarhanopettaja, sosionomi, sairaanhoitaja, psykologi tai sosiaalityöntekijä) sekä riittävää erikoistumista traumatisoituneiden lasten kanssa työskentelyyn.

Henkilökunnan ammattitaito ja työssä jaksaminen on laadukkaan asiakastyön kulmakivi. Henkilöstöllä tulee olla mahdollisuus osallistua omaa työtä tukeviin koulutuksiin ja säännölliseen työnohjaukseen. Väkivaltatyötä tekeville työntekijöille kuuluu antaa kriisi- ja traumatyön ja/tai väkivaltatyön täydennyskoulutusta. Työntekijöillä tulee myös olla sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä erityisosaamista sekä täydennyskoulutusta uhkatilanteisiin. Turvakodin henkilöstö perehdytetään myös turvakodin turvallisuussuunnitelmaan, joka määrittelee ennakoivat toimet mahdollisissa vaaratilanteissa.

Henkilöstön työssä jaksamisesta ja hyvinvoinnista on laadittava kirjallinen suunnitelma, ja hyvinvointisuunnitelmaa noudatetaan. Uudet työntekijät perehdytetään työhön ja turvakotien laatusuosituksiin sekä salassapitosäännöksiin (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 14 §). Perehdytykseen nimetään vastuuhenkilö, jolla on tarpeeksi aikaa perehdytykseen ja perehdytyksessä käytetään kokeneiden työntekijöiden osaamista.

Turvakodin toimitiloilta vaadittavat ominaisuudet

Euroopan neuvoston mukaan turvakotitoimintaan soveltuvan rakennuksen tekninen turvallisuus on turvakotipalvelujen ehdoton edellytys. Turvakotitarkoitukseen soveltuvan rakennuksen tulee olla kapasiteetiltaan riittävä sekä suunniteltu ja sijoitettu siten, että se antaa mahdollisimman terveellisen ympäristön sekä hyvän suojan väkivaltaa kokeneille. Turvakodin tilasuunnittelussa tulee ottaa huomioon esteettömyys sekä erityisryhmien erilaiset tarpeet. (Council of Europe 2011, Explanatory Report.)

Kuten aiemmin on todettu, turvakodin paikkalukua ei voida määritellä samalla tavalla sitovaksi kuin muissa sosiaalipalveluissa. Asiakaspaikkaa voi käyttää yksintuleva aikuinen tai monilapsinen perhe. Toiminnan luonteen vuoksi asiakkaaksi tulee päästä silloinkin niin sanotulle ylipaikalle, kun paikkaluku on ylitetty, jos muuta tur-

vapaikkaa asiakkaalle/asiakasperheelle ei voida osoittaa. Jokaisella turvakodilla tulee olla toimintaperiaatteet ja yhteisymmärrys palvelujen tilaajana olevien kuntien kanssa siitä, miten ratkaista tilanpuutteesta johtuvia rajoitteita. Periaatteena on, ettei yhtäkään suoranaisessa vaarassa olevaa tarvitse käännä ovelta.

Turvakodissa on asukkaiden omat tilat, yhteiset tilat, kriisiyöhön varatut tilat ja hallintotilat. Toimitiloilta edellytettävät vaatimukset korostuvat ympärivuorokautisia palveluja tuottaessa. (Valvira 2012a.) Toimitiloilla tulee olla terveydensuojeluviranomaisen, pelastustoimen sekä valvonta- ja lupaviranomaisen hyväksyntä.

Suosituksena on, että:

- Yhdessä asuinyksikössä voi olla enintään kymmenen yhden hengen huonetta tai perhehuonetta. Turvakodin asuinyksiköt voivat toimia samassa tai erillisissä rakennuksissa, mutta ne muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden.
- Perhehuoneiden yhteydessä tulee olla omat saniteettitilat. Kolmea yksin asiakkaana olevaa henkilöä kohden tulee olla yksi saniteettitila, miehille ja naisille oman. Perhehuoneiden yhteydessä tulee olla myös vauvanhoitopöytä tai vastaava tila.
- Asuinyksiköllä pitää olla omat sisäänkäynnit, mahdollisimman kodinomaiset aikuisten ja lasten käyttöön soveltuvat oleskelutilat ja keittiötilaa. Yhteisissä tiloissa on oltava mahdollisuus yksikössä asuvien yhdessäoloon ja ruokailuun. Samassa rakennuksessa olevilla asuinyksiköillä voi olla myös yhteisiä tiloja, mutta saman käytävän varrelle sijoitetut asuinhuoneet eivät voi muodostaa erillisiä asuinyksiköitä.
- Asuinyksikössä on erikokoisia asuinhuoneita sekä yksintulevalle aikuiselle että erisuuruisille lapsiperheille.
- Yhden hengen huoneiden koko on vähintään 7 m². Kahden hengen huoneen tai yhden vanhemman ja kahden alle kouluikäisen lapsen huoneen vähimmäiskoko on 12 m². Sitä suurempien perheiden huoneen vähimmäiskoko on 18 m². (Ympäristöministeriön asetus asuntosuunnittelusta 2005 ja Valvira 2012b.)
- Kahden toisilleen vieraan henkilön sijoittamien samaan huoneeseen ei ole pääsääntöisesti perusteltua. Periaate on tullut vahvistetuksi myös oikeuskäytännössä (Korkein hallinto-oikeus 2002:75) ja sitä voidaan soveltaa eri palvelualoilla, myös turvakodissa.
- Asuinhuoneet on sijoitettu siten, että eri sukupuolten ja eri kulttuureista tulevien erityistarpeet on huomioitu.
- Asiakirjahallintoa varten on oltava lukittava toimistotila. Neuvotteluja varten on oltava rauhallinen oma tila.
- Henkilökunnalla tulee olla käytössään asianmukaiset työ- ja taukotilat. Työsuojeluviranomaiset asettavat omat määräyksensä henkilöstötiloille.

Asiakastyön dokumentointi

Asiakastyön dokumentointi on tärkeä osa turvakotipalveluissa tehtävää työtä. Dokumentoitu työ tekee mahdolliseksi toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan. Dokumentointi on pohjana turvakotipalvelujen tilastoinnille, jonka perusteella toimintaa arvioidaan ja kehitetään. Asiakirjat toimivat työntekijän apuvälineinä, joiden avulla tehtyihin ratkaisuihin voidaan helposti palata ja niiden merkitystä tai tehtyjen suunnitelmien toimivuutta jälkikäteen arvioida. Ajan tasalla olevat asiakirjat havainnollistavat asiakastyötä prosessina asiakkaille, kollegoille, yhteistyökumppaneille sekä palvelujen ostajille ja rahoittajille. Ajantasaiset asiakastiedot turvaavat asiakkaalle sujuvuuden työskentelyssä myös työntekijävaihdosten yhteydessä ja parantavat asiakkaan oikeusturvaa.

Dokumentoinnissa tulee huolehtia siitä, ettei tietojen kirjaaminen vaaranna asiakkaan turvallisuutta missään vaiheessa. (Laaksonen et al. 2011.) Sosiaalihuollon asiakastyön dokumentoinnista sekä asiakirjojen säilyttämisestä ja säilyttämisajoista on säädetty eri laeissa (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007, Henkilötietolaki 523/1999, Arkistolaki 831/1994).

Asiakastietojen kirjaaminen

Euroopan neuvoston yleissopimus velvoittaa keräämään yhdenmukaista ja vertailukelpoista tietoa lähisuhde- ja perheväkivallasta. Tilastoidun tiedon avulla voidaan ohjata turvakotipalvelujen järjestämistä, seurata ja arvioida väkivallan ehkäisytyön kehitystä sekä kehittää turvakotitoimintaa.

Turvakodit keräävät asiakastietoa kirjaamalla sekä aikuis- että lapsiasiakkaiden asiakastiedot. Henkilötietojen keruu ja käyttö on sidottu tehtäväkohtaiseen käyttötarkoitukseen. Vain kussakin käyttötarkoituksessa tarpeellisia asiakastietoja saa kerätä ja tallentaa (Henkilötietolaki 523/1999; 6 § ja 7 §). Turvakotien asiakastiedoilla on yhteys kunnallisen lastensuojelun asiakastietojen lisäksi usein myös muun sosiaalipalvelukentän asiakastietoihin, kuten aikuissosiaalityön ja päihdehuollon asiakastietoihin (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 16 § ja 17 §).

Asiakastietojen säilytys ja luovuttaminen

Henkilötietolain 3 §:n 4 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä tarkoitetaan yhtä tai useampaa henkilöä, yhteisöä, laitosta tai säätiota, jonka käyttöä varten henkilörekisteri perustetaan ja jolla on oikeus määrätä henkilörekisterin käytöstä tai jonka tehtäväksi rekisterinpito on lailla säädetty. Rekisterinpitäjän määrittely on tärkeää, koska sen perusteella määräytyy muun muassa asiakastietoja koskeva määräysvalta niiden luovutuksessa, korjaamisessa ja arkistoinnissa.

Kunnan ja palveluntuottajan välisestä sopimuksesta riippuen rekisterinpitäjänä voi olla joko kunnan toimielin (esim. sosiaalilautakunta) tai palveluntuottaja (turvakoti). Oikeudesta henkilötietojen käsittelyyn ja rekisterinpitoon sovitaan sopimussuhteen solmimisen yhteydessä. Rekisterinpitäjä vastaa siitä, että henkilötietojen käsittely on lainmukaista ja päättää tietojen luovuttamisesta, korjaamisesta ja säilyttämisestä. Yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajan on ilmoitettava kunnalle asiakaskirjojen säilyttämispaikka, selvitys asiakasrekisteripidon keskeisistä periaatteista ja rekisteripidosta vastaava henkilö, sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) 20 §:n momentissa tarkoitettu tietosuojavastaava (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 8 §).

Kunta ja yksityinen palveluntuottaja voivat ostopalvelusopimuksessa sopia siitä, missä turvakotiasiakkuuden aikaisia asiakastietoja säilytetään turvakotijakson päätyttyä. Jos kunta on palveluntuottajana, asiakirjat toimitetaan turvakotijakson jälkeen sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle (Valvira 2012a).

Kunnan sosiaalihuollossa ja yksityisissä sosiaalipalveluissa ei toistaiseksi ole olemassa yhtenäisiä määräyksiä asiakirjojen säilytysajoista. Rekisterinpitäjän on itse määriteltävä, miten pitkään eri tietoja ja asiakirjoja tarvitaan toiminnan tarpeisiin ja mikä on niiden säilytysaika. Säilytysajan päätyttyä tiedot on hävitettävä asianmukaisesti. Henkilötietolain 8 §:n mukaan asiakastietoja saa säilyttää niin kauan kuin asiakassuhde kestää. Asiakassuhteen päättymisen jälkeen asiakastietojen säilyttämiselle täytyy löytyä lainllinen peruste (esim. lainsäädännös tai asiakkaan suostumus). Pysyvästi säilytettäviksi on määrätty valtionarkiston (nyk. kansallisarkisto) päätöksellä 5/1989 kohdat 1.1 Avohuolto ja toimeentuloturva, 1.2 Perhehoito ja lasten lomatoiminta yksityisperheissä, 1.7 Laitoshuolto ja 1.12 Sosiaalipalvelumaksut (Tikesos-hanke 2010).

Sosiaalihuollon asiakastietojen säilytyksestä ja asiakastietojen luovutuksesta on säädetty laissa seuraavasti:

- Lausuntoja turvakotityöskentelystä annetaan vain sosiaaliviranomaisten kirjallisen pyynnön perusteella (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 12 §).
- Turvakodin asiakkaalla on oikeus pyynnöstä nähdä ja tarkastaa kaikki häntä koskevat tiedot (Henkilötietolaki 523/1999, 26 §).
- Lasta koskevat asiakirjat luovutetaan pyynnöstä huoltajille, paitsi silloin kun se on lapsen edun vastaista (Henkilötietolaki 523/1999, 27 §). Asiakirjojen luovuttaminen kirjataan.
- Poikkeuksellisesti tietojen antamisesta asiakkaalle voidaan kieltäytyä, jos tiedon antamisesta voi seurata vakavaa vaaraa asiakkaan terveydelle tai hoidolle tai jonkun muun oikeuksille (Henkilötietolaki 523/1999, 27 §). Jos rekisterinpitäjä kieltäytyy antamasta tietoja, hänen on annettava tästä kirjallinen todistus. Todistuksessa on mainittava myös ne syyt, joiden vuoksi tarkastusoikeus on evätty (Henkilötietolaki 523/1999, 28 §).

Toiminnan arviointi ja kehittäminen

Toiminnan arviointi on kiinteä osa turvakotipalveluissa tehtävää työtä ja työntekijöiden ammatillista kehitystä. Tavoitteena on kehittää turvakotipalvelujen laatua ja työlle asetettujen arvojen ja tavoitteiden toteutumista. Tavoitteena on myös palvelujen kehittämistarpeiden tunnistaminen ja sanoittaminen sekä tarvittavien työmuotojen käynnistäminen. Asiakkaan osallisuus palvelujen kehittämisessä on keskeistä.

Arviointia voidaan toteuttaa seuraavasti: asianosaisarviointiin, itsearviointiin, vertaisarviointiin ja tilastojen avulla. Arviointivälineinä voidaan käyttää palautelomakkeita, keskusteluja, työnohjausta, työpäiväkirjoja, itsearviointimenetelmää, vertaiskäyntejä, työkokouksia ja kehittämispäiviä.

Turvakotien vuositilastojen informaatiota käytetään toiminnan arviointiin ja työn kehittämiseen. Arviointi ja palaute analysoidaan ja hyödynnetään väkivaltatyön kehittämisessä ja uusien työmuotojen suunnittelussa.

Yhteistyö

Uhrin turvaamiseksi ja kokonaisvaltaisen avun koordinoimiseksi säännöllinen yhteistyö eri osapuolten kesken on avainasemassa väkivaltatyössä. Turvakotipalvelut toimivat yhteistyössä eri viranomaisten, kuten sosiaali- ja terveystoimen, poliisin, oikeuslaitoksen, koulujen ja päiväkotien sekä muiden toimijoiden kanssa. Toimiva moniammatillinen yhteistyö edellyttää selkeää rakennetta, yhteisiä tavoitteita ja käytäntöjä sekä yhteistä ymmärrystä väkivaltailmiöstä. Yhteinen ymmärrys lisääntyy kun opitaan tuntemaan oman perustehtävän lisäksi muiden toimijoiden tehtävät ja merkitys toiminnan kokonaisuudessa. (Ewalds 2011.)

Yhteistyön johtaminen

Yhteistyön onnistuminen väkivaltatyössä vaatii aktiivista johtajuutta. Poliittisella ja hallinnollisella johdolla tulee olla tietoa ja ymmärrystä lähisuhde- ja perheväkivallasta ilmiönä sekä selkeä näkemys yhteistyön tuloksista. Johdon on annettava valtuudet yhteistyölle, tuettava yhteistyöprosessia sekä annettava tarvittavat resurssit toiminnan toteuttamiselle. Lähisuhde- ja perheväkivaltaa työssään kohtaavat viranomaiset tulee kouluttaa tunnistamaan väkivalta, puuttumaan siihen ja toimimaan yhdessä muiden viranomaisten kanssa. (Ewalds 2011.)

Yhteistyön keskiössä uhrin turvallisuus

Tärkeintä viranomaisten yhteistyössä on uhrin turvallisuuden varmistaminen. Mikäli yhteistyötä ei tehdä tai se epäonnistuu, voivat seuraukset olla uhrin kannalta tuhoisia. Uhrin tilannetta on tärkeää tarkastella kokonaisvaltaisesti ja pyrkiä auttamaan häntä samanaikaisesti kaikissa ongelmissa. Koordinoinnin puute lisää kustannuksia ja riskiä jäädä ilman apua. Auttamista vaikeuttavia puutteita on erityisesti vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa, mutta myös asiakasta auttavien tahojen keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Ewalds 2011.)

Turvakotipalvelujen kehittämistarpeet

Turvakotipalvelujen kansallisten laatusuosituksen yhtenä tarkoituksena on osoittaa kehittämiskohteita ja kannustaa kuntien päättäjiä ja työntekijöitä kehittämään turvakotipalveluja omalla alueellaan. Laatusuosituksen valmisteluprosessi ja kuulemistilaisuudet nostivat esiin tarpeen turvakotipalvelujen saavutettavuuden parantamiselle. Turvakotipalveluja tulee kehittää siten, että ne ovat kaikenikäisten ja erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden saavutettavissa asuinpaikasta ja tulotasosta riippumatta. Turvakotipalveluissa tulee tarjota kokonaisvaltaista ja oikea-aikaista tukea lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille. Tämä vaatii turvakotipalvelujen erityisosaamisen keskittämistä ja hyvää palveluohjausta peruspalveluista erityispalveluihin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen (sote) yhteydessä tulee huomioida turvakotipalvelujen kehittämistarpeet ja järjestää turvakotipalvelut sote-alueittain siten, että ne vastaavat alueelliseen tarpeeseen.

Lähisuhde- ja perheväkivallan erityisosaamisen keskittymät

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suosituksissa suositellaan erityisosaamisen keskittämistä siten, että asiakas pääsee suoraan väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneeseen palveluun. Palvelussa arvioidaan kokonaisvaltaisesti asiakkaan turvallisuus, avun ja tuen tarve sekä koordinoidaan palvelut siten, että se helpottaa avun vastaanottamista ja varmistaa palveluketjun toimivuuden. Nykyisten palvelujen hajanaisuus ja puutteet merkitsevät sitä, että väkivallan uhrin ja tekijät eivät saa tarvitsemaansa apua. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008.)

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suosituksissa mainitut erityispalvelut ja turvakotipalvelut edellyttävät erityisasantuntijuutta. Erityispalvelut ja turvakotipalvelut olisi mielekästä kytkeä yhteen siten, että ne yhdessä muodostavat erityisosaamisen keskittymiä. Näitä keskittymiä tulee olla saatavilla riittävästi suhteessa alueen

väkilukuun. Erityisosaamisen keskittymät lisäävät tiedottamalla yleistä tietoisuutta lähisuhte- ja perheväkivallasta, sen syistä ja seurauksista sekä tarpeesta erityisiin tukipalveluihin.

Suuri ja keskeinen kehittämistarve tällä hetkellä on peruspalvelujen kyky tunnistaa väkivalta ja ottaa käyttöön systemaattinen lähisuhte- ja perheväkivallan kartoitus asiakastyössä. Mikäli lähisuhte- ja perheväkivallan uhrin avun tarvetta ei tunnisteta peruspalveluissa, ei myöskään palveluohjaus erityispalveluihin toteudu. Turvakotipalvelujen asiakasmäärä on suuresti riippuvainen siitä, kuinka hyvin lähisuhte- ja perheväkivallasta tunnustetaan sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluissa. Turvakotien asiakasmäärät eivät siten tällä hetkellä välttämättä kuvaa väkivallasta aiheutuvan kiireellisen tuen tarvetta. Väkivaltatyön tehostamiseksi tulee jatkossa määrittää väkivaltatyön laatuksiteerit perus- ja erityispalveluille.

Harvaanasuttujen alueiden turvakotipalvelut

Suomessa on maantieteellisesti harvaanasuttuja alueita, joissa turvakotipalvelujen toteuttaminen on haastavaa. Turvakotipalveluja tulee kuitenkin olla saatavilla syrjäseuduilla asukkaiden tarpeen, yleisen turvallisuuden ja asuinpaikkaan liittyvän tasa-arvon toteutumiseksi. Asiakkailla on usein tarve saada turvakotipalvelut läheltä omaa asuinpaikkaansa, jotta väkivallan kokijoiden arki voisi jatkua mahdollisimman muuttumattomana. Toisinaan asiakkaan tilanne ja turvallisuus vaatii sijoittamista kunnan tai maan rajojen ulkopuolelle.

Turvakotipalveluita tulee kehittää siten, että palvelujen piiriin pääsee riippumatta asuinpaikasta. Harvaan asuttujen alueiden tarpeiden huomioimiseksi on kehitettävä uusia turvakotipalvelujen muotoja, jotka mahdollistavat turvan ja psykososiaalisen tuen tarjoamisen pitkästä välimatkoista riippumatta.

Harvaanasuttujen alueiden erityistarpeisiin ollaan kehittämässä turvakotipalvelujen toimintamuoto, jota kutsutaan turvakodin etäyksiköksi. Turvakodin etäyksiköllä tarkoitetaan erillisiä asuntoja joissa asuvien asiakasprosessista vastaa turvakoti. Yksittäinen hälytysjärjestelmällä turvattu asunto ei ole turvakodin etäyksikkö. Turvakodin etäyksiköt on sijoitettu ympärivuorokautisten sosiaali- ja terveystieteiden yhteyteen, jotta ympärivuorokautinen läsnäolo turvataan ja asiakkaiden on mahdollista saada tarvittaessa kriisiapua ja tukea normaalin päivärhythmiin ylläpitämiseen ruokailuineen. Jatkossa on kuitenkin tärkeää määritellä, minkä palvelujen yhteyteen etäyksikkö on mahdollista sijoittaa ilman, että kummankaan toiminnan turvallisuus vaarantuu.

Salainen turvakoti

Uusia turvakotipalvelujen muotoja on kehitettävä myös vakavan väkivallan uhan alla elävien, välittömässä hengenvaarassa olevien uhrien turvaamiseksi. Monika-Naiset Liitto ry:n koordinoimassa SALOS-hankkeessa (SALOS – Salaisessa osoitteessa toimi-

van turvakotiverkostomallin kehittäminen Suomessa 2011–2013) on kehitteillä turvakotiverkostomalli, joka takaa väkivallan uhrin turvallisen sijoittamisen kunnasta tai maasta toiseen. Salaiselle turvakotiverkostolle tulee luoda selkeät ja pysyvät rakenteet.

Turvakotipalvelut kaikenikäisille

Koska turvakotitoiminta on Suomessa perinteisesti ollut vahvasti kytköksissä lastensuojeluun, on lapsiperheiden tällä hetkellä huomattavasti helpompi päästä turvakotiin kuin muiden asiakasryhmien. Käytännöt maksusitoumusten antamisessa suosivat lapsiperheitä ja jättävät yksintulevat aikuiset väkivallan uhrit usein palvelujen ulkopuolelle.

Turvakotipalvelujen rahoitus tulee järjestää siten, että palvelut ovat saatavilla kaikenikäisille ja eri elämäntilanteissa oleville lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille. Väkivaltaa kokevien lapsettomien aikuisten ja ikääntyvien avun tarve jää usein tunnistamatta. Samoin lasten yksilöllinen tuen tarve saatetaan sivuuttaa. Lapsiasiakkaiden tukeminen ja auttaminen vaatii erityisosaamista ja työmenetelmien kehittämistä.

Oikeudellisen tuen tarjoaminen

Turvakotipalvelujen kehittämisessä tulisi erityisesti kiinnittää huomiota oikeudellisen tuen tarjoamiseen ja yhteistyön kehittämiseen muiden oikeudellista tukea tarjoavien tahojen kanssa. Turvakotipalvelujen työntekijöillä tulee olla tietoa siitä, mitä oikeuksia ja mahdollisuuksia väkivaltaa kokeneella on, mitä oikeudellisia kysymyksiä saattaa tulla eteen ja miten väkivalta tulisi ottaa huomioon eri tilanteiden ratkaisemisessa. Parisuhteessa lähisuhdeväkivaltatapauksiin liittyy usein avio- tai avoero ja lasten huollon osalta erikoisjärjestelyjä.

Lähteet

- Ewalds, Helena 2011: Miten työskennellään yhdessä? Teoksessa: Riitta Hannus – Sirkku Mehtola – Luru Natunen – Auli Ojuri (toim.) Veitsen terällä – Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Helsinki.
- Ensi- ja turvakotien liitto. Naisten pysyminen väkivaltaisessa suhteessa. Saatavissa: http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liit-to/haetko-tietoa/perhevakivalta/naisten_pysyminen_vakivaltaisess/ [21.3.2013]
- Ensi- ja turvakotien liitto 2008: Väkivaltatyön laatukriteerit. Julkaisematon versio.
- Justis- og beredskapsdepartementet, 2013: Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve. 2013. Meld. St. 15 (2012–2013). Melding til Stortinget. Saatavissa: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/st-meld/2012-2013/meld-st-15-20122013.html?id=716442> [4.6.2013]
- Heiskanen, Markku – Piispa, Minna 2002: Väikivallan kustannukset kunnassa. Viranomaisten arviointiin perustuva tapaustutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen kustannuksista Hämeenlinnassa vuonna 2001. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2002:6. Helsinki. Saatavissa: <http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/vakivalta/raportti2002.pdf> [4.6.2013]
- Holma, Tupu 2009: LapsiARVI-kriteerit – perusvaatimukset lastensuojelupalvelujen laadulle. Opas laadun arviointiin ja kehittämiseen. Suomen Kuntaliitto 2009. Helsinki.
- Kärki, Jarmo – Väyrynen, Riikka – Ewalds, Helena – Piispa, Minna (toim.) 2011: Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista ensi- ja turvakotipalveluissa sekä väkivaltatapauksissa. THL – Raportti 24/2011. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085331> [4.6.2013]
- Krug, Etienne G. – Dahlberg, Linda L. – Mercy, James A. – Zwi Anthogy B. – Lozano, Rafael (toim.) 2002: Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti. Lääkäriin sosiaalinen vastuu ry ja Terveysten edistämisen keskus ry. Jyväskylä. Saatavissa: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf [4.6.2013]
- Laaksonen, Maarit – Kääriäinen, Aino – Penttilä, Marja – Tapola-Haapala, Maria – Sahala, Heli – Kärki, Jarmo – Jäppinen, Anu 2011: Asiakastyön dokumentointi sosiaalihuollossa. Opastusta asiakastiedon käyttöön ja kirjaamiseen. THL – Raportti 54/2011. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205084983> [4.6.2013]
- Ojuri, Auli 2004: Väkivalta naisen elämän varjona : tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäntilasta ja selviytymisestä. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111131011> [4.6.2013]
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 2011. Valtioneuvoston kanslia.
- Räty, Tapio 2010: Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Edita Publishing Oy. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2008: Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveysvoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:9. Helsinki. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2587-8> [4.6.2013]
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010a: Lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille tarjottavat turvakotipalvelut. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:1. Helsinki. Saatavissa: http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1483786 [21.3.2013]
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010b: Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:5. Helsinki. Saatavissa: http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1522973 [21.3.2013]
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012: Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012: 21. Helsinki. Saatavissa: http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1823395 [21.3.2013]

- Tikesos-hankkeen asiakirjahallinnon työryhmä 2010: Sosiaalialan tietoteknologiahanke. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen käsittely ja säilytys -raportti. Ehdotus sosiaali- ja terveysministeriölle jatkovalmisteluun. Helsinki. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/9cc925d5-8885-41bd-b917-8bc01280dd86/Sosiaalihuollon+asiakasasiakirjojen+k%C3%A4sittely+ja+s%C3%A4ilytys+-raportti.pdf> [4.6.2013]
- Valvira 2012a: Sosiaalihuollon valvonnan periaatteet. Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012 – 2014, yleinen osa. Valvontaohjelmia 2:2012. Helsinki. Saatavissa: http://www.valvira.fi/files/tiedostot/s/o/Sosiaalihuollon_valvonnan_periaatteet.pdf [21.3.2013]
- Valvira 2012b: Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatust. Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012–2014. Valvontaohjelmia 4:2012. Helsinki. Saatavissa: http://www.valvira.fi/files/tiedostot/s/i/Sijais-huollon_valvontaohjelma.pdf [21.3.2013]
- WHO Europe 2007: The cycles of violence - The relationship between childhood maltreatment and the risk of later becoming a victim or perpetrator of violence. Key facts. Violence and Injury Prevention Programme. WHO Regional Office for Europe. Saatavissa: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/98783/E90619.pdf [3.6.2013]
- Lait, päätökset, sopimukset, lausunnot ja linjaukset**
- Arkistolaki 831/1994. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940831> [21.3.2013]
- Council of Europe. 2011. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe Treaty Series – CETS No. 210. Saatavissa: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?CL=ENG&NT=210> [21.3.2013]
- Henkilötietolaki 523/1999. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523> [21.3.2013]
- Koordinaatioryhmän linjaus kuntaudistuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutostuksen yhteensovittamiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain keskeisiksi periaatteiksi. 8.5.2013. Saatavissa: <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/pdf/2013/SOTE/linjaukset.pdf> [29.5.2013]
- Korkein hallinto-oikeus, päätöksiä 2002:75. Saatavissa: <http://www.kho.fi/paatokset/17909.htm> [21.3.2013]
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272> [21.3.2013]
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812> [21.3.2013]
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734> [21.3.2013]
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070159> [21.3.2013]
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta 733/1992. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920733> [21.3.2013]
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559> [21.3.2013]
- Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110922> [21.3.2013]
- Lastensuojelulaki 417/2007. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> [21.3.2013]
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710> [21.3.2013]
- Suomen perustuslaki 731/1999. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> [21.3.2013]
- Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnanlausunto 16/2012 vp (TyVL 16/2012 vp). Saatavissa: http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/tyvl_16_2012_p.shtml [21.3.2013]
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 59/1991. Saatavissa: http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsviite/1991/19910059?soppiite_id=19910059 [21.3.2013]
- Ympäristöministeriön asetus asuntopolitiikasta 2005. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=24297> [21.3.2013]

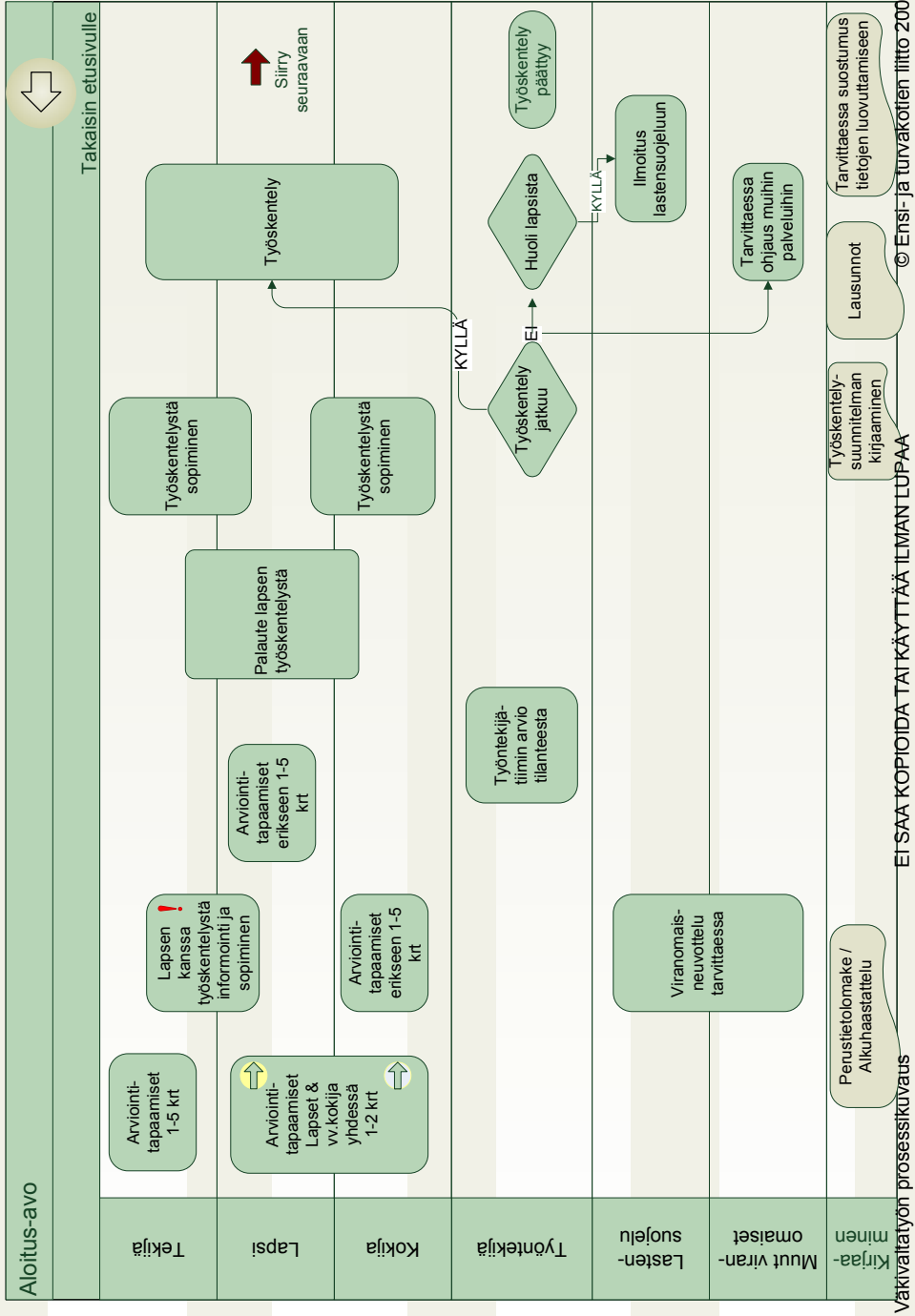
Lisälukemisto

1. Ensi- ja turvakotien liitto ry 2012: Vertaisryhmä. Väkivaltaa kokeneiden naisten osallisuuden ja voimaantumisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liitto ry, Helsinki.
2. Koivukangas, Jaana (toim.) 2007: Käytännön oikeusopas väkivaltarikoksen uhrille. Rikosuhripäivystys ja Suomen Mielenterveysseura, Helsinki.
3. Lastensuojelun käsikirja. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus. Ohjeet osoitteessa: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelun_kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/ennakollinen_lastensuojeluilmoitus [4.6.2013]
4. Nettiturvakoti osoitteessa: <https://www.turvakoti.net/site/> [4.6.2013]
5. Ojuri, Auli 2004: Väkivalta naisen elämän varjona: tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämänkulusta ja selviytymisestä. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111131011> [4.6.2013]
6. Perttu, Sirkka – Mononen-Mikkilä, Päivi – Rauhala, Riikka – Särkkälä, Päivi 1999: Päänavaus selviytymiseen: väkivaltaa kokeneiden naisten käsikirja. Naisten Kulttuurijärjestys ry, Helsinki. Saatavissa: <http://www.hotpeachpages.net/lang/speak/paanavausSUOMI.pdf> [4.6.2013]
7. Puhu nyt -kampanja (2011) osoitteessa: <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/puhu-nyt/> [4.6.2013]
8. Sosiaali- ja terveysministeriö 2011: Riskien hallinta ja turvallisuussuunnittelu – Opas sosiaali- ja terveydenhuollon johdolle ja turvallisuusasiantuntijoille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:15. Helsinki. Turvallisuussuunnitelman sisällön malli liite 7. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3315-6> [4.6.2013]
9. Släen, Anne – Kaitue, Sanna – Noponen, Tanja 2007: Yleistä muttei yksityistä – Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Edita Publishing Oy, Helsinki.
10. Tiainen, Anne – Hokkanen, Reetta 2010: Elävä päiväkirja – Tampereen ensi- ja turvakoti ry:n lapsityön polku. Tampereen ensi- ja turvakoti ry, Tampere. Saatavissa: http://www.tetuko.fi/userfiles/file/Tetuko_El%C3%A4v%C3%A4_P%C3%A4iv%C3%A4kirja_Web.pdf [4.6.2013]

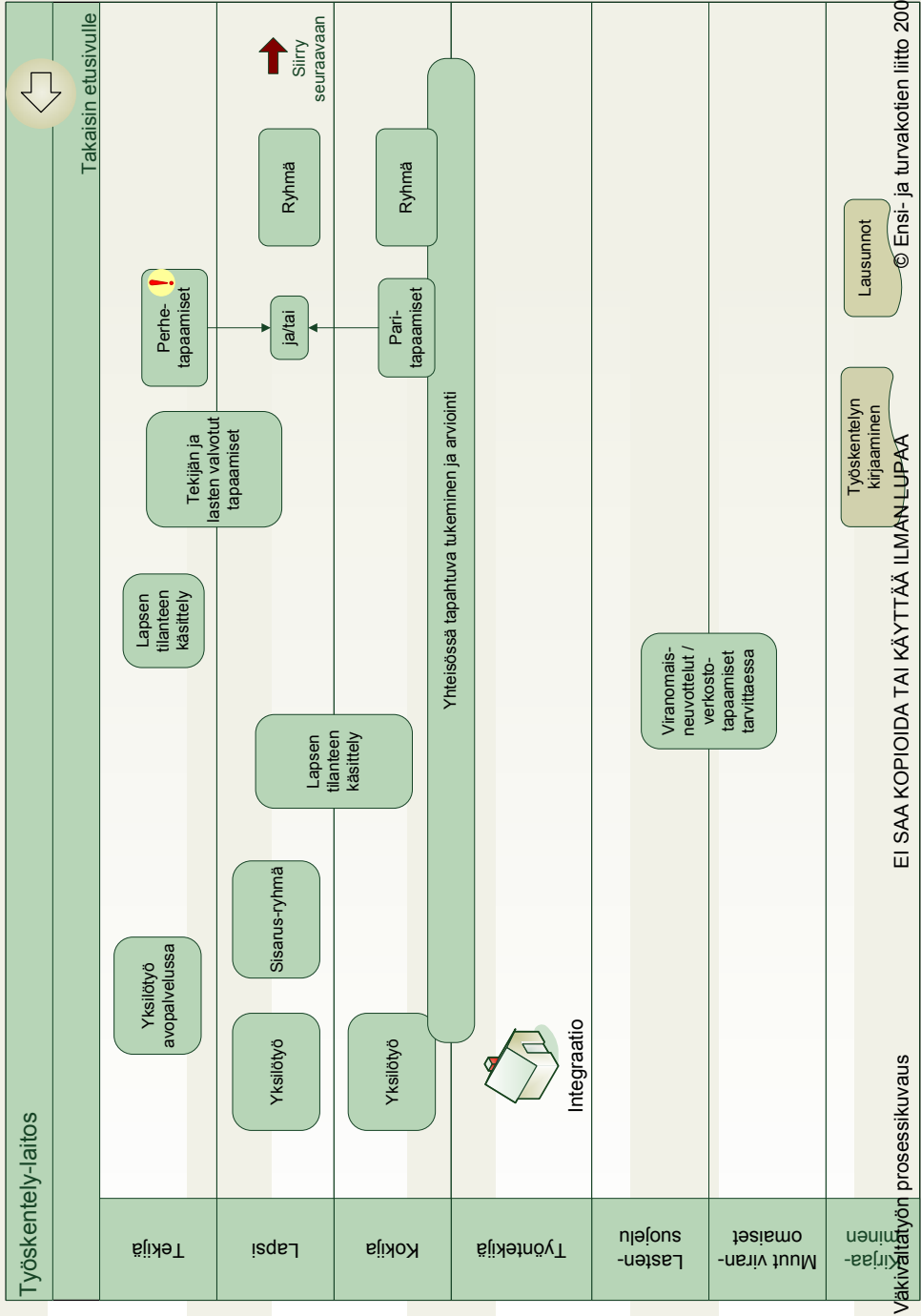

Prosessikuvaus 3

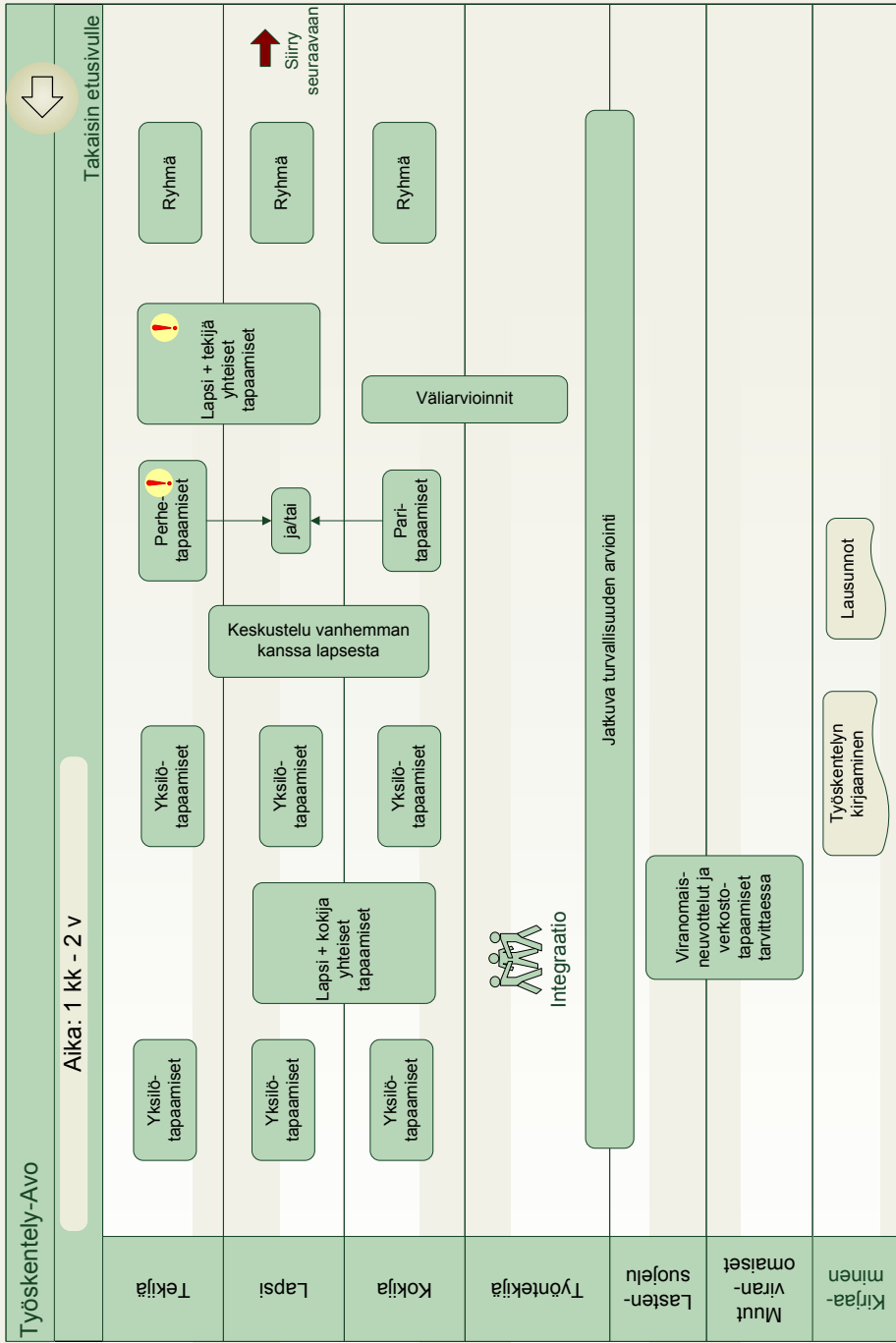

Prosessikuvaus 4

Väkivaltatyön prosessikuvaus EI SAA KOPIOIDA TAI KÄYTTÄÄ ILMAN LUPAA © Ensi- ja turvakotien liitto 2007

Prosessikuvaus 5

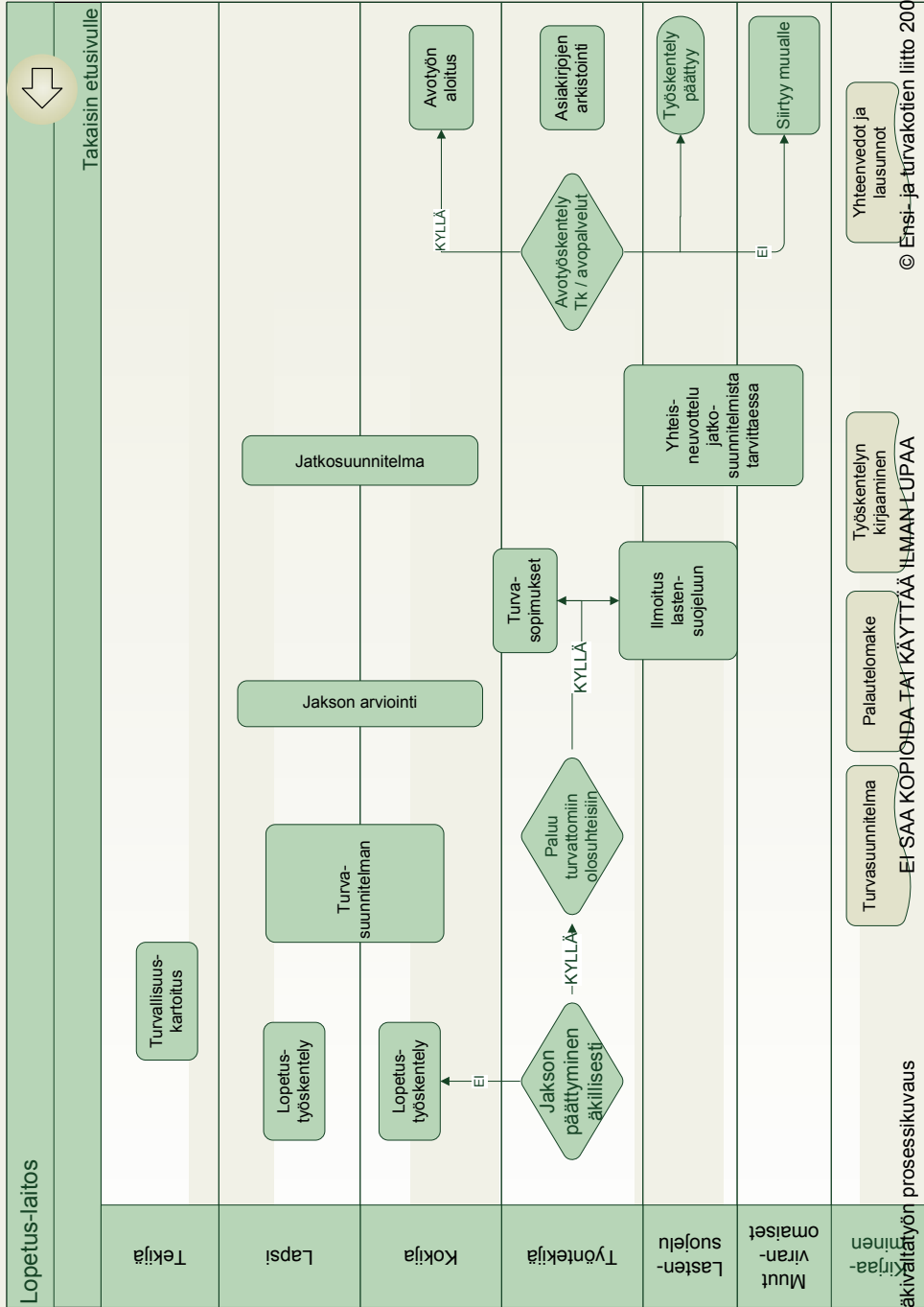

Väkivaltatyön prosessikuvaus

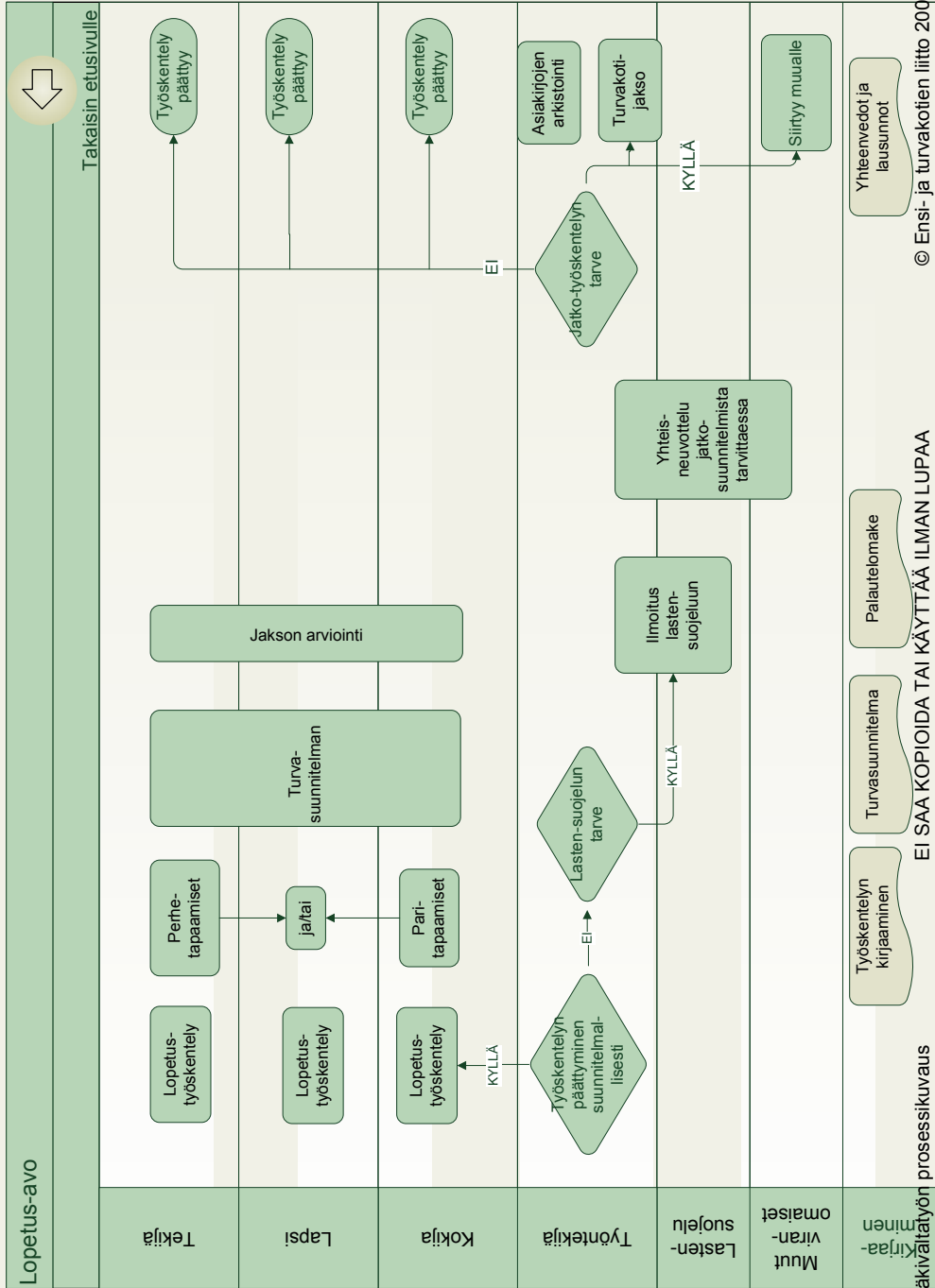
EI SAA KOPIOIDA TAI KÄYTTÄÄ ILMAN LUPAA

© Ensi- ja turvakotien liitto 2007

Prosessikuvaus 6

Prosessikuvaus 7

Välikäytön prosessikuvaus

EI SAA KOPIOIDA TAI KÄYTTÄÄ ILMAN LUPAA

Liite 2. Turvasuunnitelma

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Henkilökohtainen turvasuunnitelma (1)

Turvasuunnitelma auttaa Sinua ja lapsiasi ennakoimaan väkivaltatilanteita, vahvistamaan hallinnan tunnetta väkivaltatilanteissa sekä vähentämään ja lieventämään väkivallan seurauksia. Käy turvasuunnitelma läpi työntekijän tai luotetun ystävän kanssa, ja säilytä suunnitelma sellaisessa paikassa, josta väkivallantekijä ei sitä löydä.

- 1 Jos minun ja lapsieni ei ole turvallista olla kotona/mennä kotiin, voin mennä:

- 2 Merkkejä, joista voin ennakoida tekijän ryhtyvän väkivaltaiseksi (esim. alkoholinkäyttö, kiihtynyt hengitys, ihon väri, sormien puristaminen nyrkkiin):

- 3 Kuinka pääsen lähtemään kotoa (esim. voinko lähteä viemään roskapussin, ulkoiluttamaan koiran, käymään kaupassa)? Kehitä joku rutiini, jonka takia käyt pikaisesti ulkona ja käytä sitä väkivaltatilanteessa poistuaksesi kotoa.

- 4 Poistumisreitit ulos kodistani:

- 5 Voin kertoa väkivallasta seuraaville henkilöille ja sopia heidän kanssaan poliisin kutumisesta, jos he kuulevat asunnostani epäilyttävää melua:

Voin käyttää (esim. sana, merkkitunnus) _____
koodina lapsilleni tai ystäväilleni, jotta he voivat kutsua apua.

- 6 Jos väkivallan tekijä ei asu kanssani, voin varmistaa turvallisuuteni (esim. vaihtamalla lukot, hankkimalla hälytysjärjestelmän, asentamalla ulkovalot, murtosuojaamalla ovet):

- 7 Kerron lapsiani hoitaville ihmisille niiden henkilöiden nimet, joilla on lupa hakea lapset. Näitä henkilöitä ovat:

---

8 Tarvitsen mm. seuraavia tavaroita varautuessani nopeaan poistumiseen kotoa (kokoa itsellesi ns. turvalaukku valmiiksi)

- rahaa
- varavaatteet itselleni ja lapsilleni
- hygieniavälineet
- vara-avaimet kotiin ja autoon
- tärkeät asiakirjat
- lääkkeet

Numeroita, joista saa apua: HÄTÄKESKUS 112

Lähin turvakoti _____ puhelin _____

osoite: _____

Sosiaali- ja kriisipäivystys _____ puhelin _____

Ystävä _____ puhelin _____

osoite: _____

Paikkakunnan taksi, puhelin _____

Suunnittele yhdessä lastesi kanssa milloin ja miten kotoa poistutaan nopeasti ja turvallisesti. Ota lapset mukaasi aina, jos se on mahdollista. Opetä lapset soittamaan hätänumeroon.

TÄRKEITÄ YHTEYSTIETOJA

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS (Victim support, help line)

p. 0203 16116 (auttava puhelin) | p. 0203 16117 (juristineuvonta) | www.riku.fi

RAISKAUSKRIISIKESKUS TUKINAINEN

p. 0800 97899 (kriisipäivystys) | p. 0800 97895 (juristineuvonta) | www.tukinainen.fi

NAISTEN LINJA

p. 0800 02400 | www.naistenlinja.fi

MONIKA MULTICULTURAL WOMENS HELP LINE

p. 09 692 2304 | www.monikanaiset.fi

SUOMEN MIELENTERVEYSSEURA

p. 010195202 (keskusteluapua kriisissä oleville ja heidän läheisilleen)

Liite 3. Suosituksia turvallisuussuunnitelman sisällöiksi (Ensi- ja turvakotien liitto ry: Väkivaltatyön laatukriteerit 2008).

1. Turvallisuussuunnitelmaan sisältyy toimitilojen turvallisuuden ja riskien arviointi.
2. Vuorossa olevalla työntekijällä on mukana kannettava turvaranneke, langaton puhelin tai vastaava hälytysmahdollisuus.
3. Ulko-ovet ovat murrenkestävät (metallia, vahvistettua puuta, panssarilasia).
4. Turvakodin/muun toimintayksikön ympäristö on valaistu riittävästi siten, että siellä liikkuvat henkilöt ovat havaittavissa pimeällä.
5. Sisäänkäynnin ulkopuolelle on saatavissa näkö- ja puheyhteys ilman että ulko-ovea pitää avata.
6. Väkivallan käyttäjien kanssa työskentelyyn on turvakodilla varattu erillinen omalla sisäänkäynnillä oleva tila.
7. Turvakodin vakituisella henkilökunnalla ja pitkäaikaisilla sijaisilla on koulutus aggressiivisen ja uhkaavan asiakkaan kohtaamiseen.

Ohjeistusta työsuojelukysymyksistä löytyy osoitteesta <http://www.tyosuojelu.fi/>

Liite 4. Kuulemistilaisuudet ja niihin osallistuneet

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto ja Lounais-Suomen aluehallintovirasto 9.4.2013 Tampere

Maria Länsiö, Tampereen ensi- ja turvakoti ry
Anumari Makkonen, Tampereen ensi- ja turvakoti ry
Susanna Karjalainen, Tampereen ensi- ja turvakoti ry
Nina Salo, Tampereen ensi- ja turvakoti ry
Katariina Westman, Rikosuhripäivystys (RIKU)
Milja Markkanen, Someron kaupunki
Oona Ylönen, Turun ensi- ja turvakoti ry
Hanna Lintula, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Marjatta Aittolahti, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Helena Ewalds, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Miialii Virtanen, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Aino Arponen, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Sari Luoma, Porin kaupunki
Jaana Lehtinen, Tampereen kaupunki
Jouni Kempe, Juupajoen kunta
Eija Paloheimo, Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry
Tuija Sojakka, Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry
Maria Päivänen, Tampereen kaupunki
Irmeli Lohtander, Pirkkalan kunta

Etelä-Suomen aluehallintovirasto 11.4.2013 Helsinki

Marja-Kirsti Eliasson, Helsingin kaupunki
Maija Gartman, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Natalie Gerbert, Monika-Naiset liitto ry
Margot Grönqvist, Folkhälsan Villa Familia
Miira Hartikainen, Pääkaupungin turvakoti ry
Hanna Heinonen, Lastensuojelun Keskusliitto
Eija Hildén, Nurmijärven kunta
Olga Jerman, Pääkaupungin turvakoti ry
Sanna-Riitta Junnonen, Kouvolan kaupunki
Anastasija Kamali, Monika-Naiset liitto ry
Marjatta Karhuvaara, Espoon kaupunki
Ljudmila Kettunen, Monika-Naiset liitto ry
Petra Kjällman, Rikosuhripäivystys (RIKU)
Sari Laaksonen, Ensi- ja turvakotien liitto ry
Leena Marila-Penttinen, Ensi- ja turvakotien liitto ry
Marja-Leena Meriläinen, Pääkaupungin turvakoti ry

Merja Nikitin, Espoon kaupunki
Elisa Niklander, Paasikiven Nuorisokylän Säätiö
Saila Nummikoski, Hyvinkään kaupunki
Marja-Leena Remes, Espoon kaupunki
Olli Salin, Helsingin kaupunki
Riitta Silver, Tukinainen ry
Tuija Tuormaa, Monika-Naiset liitto ry
Jaana Vilpas, Vantaan kaupunki
Kristiina Väänänen, Vantaan turvakoti ry
Helena Ewalds, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Miialiila Virtanen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Itä-Suomen aluehallintovirasto 15.4.2013 Mikkeli

Tilaisuus järjestettiin videokokouksena. Osallistujia oli Mikkelistä, Joensuusta, Kuopiosta ja Savonlinnasta.

Mikkeli

Urpo Mönkkönen, Itä-Suomen aluehallintovirasto
Sirkka Koponen, Itä-Suomen aluehallintovirasto
Miialiila Virtanen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Helena Ewalds, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Aila Niinikoski, Joutsan kunta
Maarit Laakkonen, Perhekuntoutuskeskus Ruusu
Pirjo Mäenpää, Perhekuntoutuskeskus Ruusu
Sirkku Mehtola, VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry
Ulla Frantti-Malinen, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri

Joensuu

Anne Kejonen, Itä-Suomen aluehallintovirasto
Jaana Rossinen, Rikosuhripäivystys (RIKU)
Ulla Kyllönen, Joensuun kaupunki
Hanna Myyry, Joensuu kaupunki
Kari Loimusalo, Joensuun Turvakoti
Tuula Tiainen, Joensuun Perheterapiakeskus Oy

Kuopio

Marita Uusitalo, Itä-Suomen aluehallintovirasto
Satu Syrjälä, Itä-Suomen aluehallintovirasto
Anneli Ollikainen, Kuopion kaupunki
Arja Jämsén, Kuopion kaupunki
Riitta Ahonen, Kuopion kaupunki
Maija-Liisa Nuutinen, Kuopion kaupunki

Sonja Vaaraniemi, Kuopion Ensikotiyhdistys ry
Juha Metelinen, Kuopion kaupunki

Savonlinna

Terttu Tuomilehto, Itä-Savon sairaanhoitopiiri
Arja Hämäläinen, A-klinikka
Heini Leskinen, Savonlinnan kaupunki
Sisko Stolt, Savonlinnan kriisikeskus
Anna Hälvä, Savonlinnan kaupunki
Johanna Merivirta, Savonlinnan kaupunki

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 17.4.2013 Oulu

Maija-Liisa Pohto, Raahen ensi- ja turvakoti ry
Timo Peltovuori, Oulun ensi- ja turvakoti ry
Merja Honkanen, Muhoksen kunta
Hilkka Karttunen, Oulunkaaren kuntayhtymä
Marita Loukiainen, Kokkolan ensi- ja turvakoti ry
Jatta Kainu, Kokkolan ensi- ja turvakoti ry
Raija Fors, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Elisa Roimaa, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Mari Hemmilä, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Marja-Leena Lantto, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Helena Ewalds, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Miialiila Virtanen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Pentti Kovalainen, Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
Hanne Puurunen, Oulun ensi- ja turvakoti ry

Lapin aluehallintovirasto 18.4.2013 Rovaniemi

Helena Pekkala-Vilhunen, Ranuan kunta
Leena Karjalainen, Tornion kaupunki
Anneli Karjalainen, Tornion kaupunki
Sisko Koskiniemi, Rovaniemen kaupunki
Seija Saalismaa, Keminmaan kunta
Pirjo Kairakari, Lapin ensi- ja turvakoti ry
Sari Husa, Lapin aluehallintovirasto
Helena Ewalds, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Miialiila Virtanen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Tanja Sälevä, Lapin ensi- ja turvakoti ry
Riitta Pöllänen, Lapin aluehallintovirasto